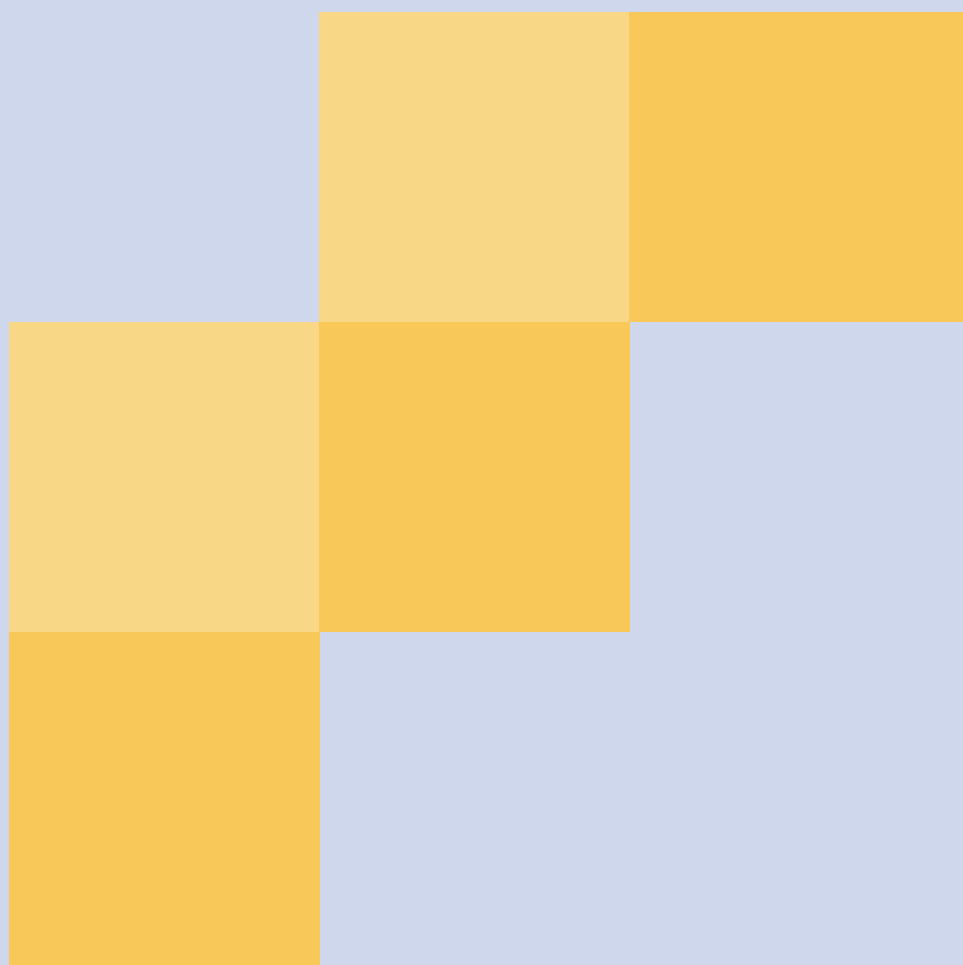

Матрица за мониторинг на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество

Национален извештај за:
Северна Македонија
2026

Матрица за мониторинг на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество

**Национален извештај за Северна
Македонија**

2025

Македонски центар за меѓународна соработка

Јули 2026 година

Издавач: Македонски центар за меѓународна соработка
За издавачот: Александар Кржаловски

Автор: Даниел Станоески
Коавторка: Снежана Камиловска Трповска

Македонски центар за меѓународна соработка

Адреса: ул. Никола Парапунов бр. 41а; поштенски фах 55, 1060 Скопје
Телефон: +389/2/3065-381; факс: +389/2/3065298
Е-пошта: mcms@mcms.mk
Веб-страница: www.mcms.mk

Балканска мрежа за развој на граѓанското општество

Адреса: ул. Македонија 43-1/9, 1000 Скопје, Република Северна Македонија
Телефон: +389 2 6144 211
Е-пошта: executiveoffice@balkancsd.net
Веб-страница: www.balkancsd.net
www.monitoringmatrix.net

Сите права се задржани. Умножувањето, копирањето, пренесувањето или преведувањето на кој било дел од оваа публикација е дозволено само со претходна дозвола од издавачот, заради цитирање во труд и под условите наведени подолу.

Авторските права на оваа публикација се заштитени, но таа може да се умножува на кој било начин и без надомест исклучиво за образовни цели. За копирање во други околности, користење во други публикации, превод или адаптација е потребна претходна дозвола од издавачот. Електронската верзија е достапна на www.mcms.mk, на веб-страницата на БЦСДН www.balkancsd.net и на <http://www.monitoringmatrix.net>.

Оваа публикација е подготвена со финансиска поддршка од Шведската агенција за меѓународна соработка и развој (Сида). Содржината е единствена одговорност на Македонскиот центар за меѓународна соработка и не ги одразува нужно ставовите на Сида.

Содржина

Содржина	5
Листа на кратенки	6
Благодарност	7
Извршно резиме	8
Преглед на граѓанското општество	10
Клучни наоди	12
Клучни препораки	13
Вовед	14
Методологија	15
Контекст	16
Наоди	17
Област 1 Основни правни гаранции на слободите	17
1.1. Слобода на здружување	17
1.2. Поврзани слободи	22
Област 2 Рамка за финансиска одржливост на ГО	29
2.1. Даночен и фискален третман на ГО и донаторите	29
2.2. Државна поддршка	31
2.3. Човечки ресурси	38
Област 3 Односите меѓу Владата и ГО	42
3.1. Рамка и практики за соработка	42
3.2. Учество во креирањето политики и одлучувањето	46
3.3. Соработка во обезбедувањето услуги	52
Листа на референци и библиографија	55

Листа на кратенки

ЗНМ — Здружение на новинарите на Македонија
БЦСДН — Балканска мрежа за развој на граѓанското општество
БИРН — Балканска истражувачка репортерска мрежа
ЦИРГО — Центар за информирање, соработка и развој на граѓанските организации
ЦРРСМ — Централен регистар на Република Северна Македонија
ЦИКП — Центар за истражување и креирање политики
ГО — Граѓанска организација / граѓански организации
ЕЦНЛ — Европски центар за непрофитно право
ЕНЕР — Единствен национален електронски регистар на прописи
ЕУ — Европска Унија
ИПАРД — Инструмент за претпристапна помош за рурален развој
ИРЛ — Истражувачка репортерска лабораторија
ЗЗФ — Закон за здруженија и фондации
ЗДСЈД — Закон за донации и спонзорства во јавните дејности
МЦМС — Македонски центар за меѓународна соработка
МЕП — Министерство за европски прашања
НФФ — Национална федерација на фармерите
ОЈИ — Организација од јавен интерес
ДКСК — Државна комисија за спречување на корупцијата
SLAPP — Стратешка тужба против јавното учество
ССНМ — Самостоен синдикат на новинари и медиумски работници
УСАИД — Агенција на САД за меѓународен развој
ДДВ — Данок на додадена вредност

Благодарност

Од авторот:

Искрено им благодарам на сите што со својата стручност, поддршка и охрабрување придонесоа за подготовката и успешното завршување на овој извештај. Неговата изработка беше заеднички потфат што ги одразува вредниот придонес, ангажираноста и заедничката посветеност на сите вклучени.

Особена благодарност им изразувам на Снежана Камиловска Трповска и на Валентина Величковска, чии постојани насоки, вредни согледувања и конструктивни повратни информации беа од клучно значење во истражувањето и пишувањето. Нивното знаење, охрабрување и стручни совети значително ги зајакнаа аналитичкиот пристап и конечниот извештај.

Искрено му благодарам и на Борис Ристовски за техничката поддршка, стручноста во веб-развојот и информатичките насоки. Неговиот придонес во одржувањето на онлајн алатките и дигиталните платформи што ги олеснија истражувањето, соработката и анализата на податоците беше неопходен за успешното спроведување на оваа работа.

Подеднакво сум им благодарен на колегите и соработниците за конструктивните коментари, внимателните предлози и постојаното охрабрување. Нивните гледишта придонесоа за доработка на анализата и подобрување на севкупниот квалитет на извештајот.

На сите што придонесоа кон публикацијата, преку стручни насоки, техничка помош или колегијална поддршка, им изразувам срдечна благодарност. Вашата соработка и посветеност беа непроценливи и без нив овој извештај немаше да биде можен.

Извршно резиме

Општата околина за работење на граѓанските организации (ГО) во Северна Македонија остана главно стабилна во текот на 2025 година, со зачувани основни правни гаранции за слободата на здружување, изразување и учество. Сепак, недостатоците во спроведувањето ја поткопуваат ефективната на овозможувачката околина и бараат сеопфатни системски реформи. Иако законодавната рамка во голема мера го поддржува граѓанското учество, Владата треба итно да ги надмине ад хок консултациите и да воспостави структурирана, предвидлива и суштинска соработка со граѓанското општество во сите фази на развојот на јавните политики. Демократското управување може да се зајакне само ако ГО се препознаат како стратешки партнери и систематски се вклучат во националните реформски процеси.

Кодексот на добри практики за учество на граѓанскиот сектор во процесот на креирање политики останува основа за соработката меѓу државата и граѓанскиот сектор, утврдувајќи формални облици на информирање, консултации, дијалог и партнерство. Но, бидејќи Кодексот не е задолжителен, неговата примена е нерамномерна и во голема мера зависи од посветеноста на поединечните институции.

Позитивни промени беа забележани со реактивирањето на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество и организирањето на Цивика мобилитас, со што беше обезбедена важна платформа за дијалог на високо ниво меѓу јавните институции и ГО. Овие иницијативи покажуваат обновена политичка волја за зајакнување на институционалната соработка.

И покрај овие институционални подобрувања, остануваат важни структурни предизвици. Јавните консултации се недоследни, а значителен дел од предлог-законите ги заобиколуваат задолжителните консултации преку ЕНЕР. Почестото користење забрзани законодавни постапки дополнително ги ограничува можностите за суштинско граѓанско учество. Истовремено, стратешките тужби против јавното учество (SLAPP), рестриктивните банкарски практики кон ГО и растечките административни оптоварувања создаваат клима што ги обесхрабрува активизмот, истражувачката работа и јавното застапување, стеснувајќи го граѓанскиот простор.

Во 2025 година се појави голем надворешен предизвик по суспендирањето и последователното повлекување на помошта финансирана од УСАИД, историски еден од најзначајните извори на финансиска и техничка поддршка за граѓанскиот сектор во Северна Македонија. Прекилот на тековните програми погоди бројни организации, предизвикувајќи откажани проекти, намалување на кадарот и институционалните капацитети и зголемена финансиска неизвесност. Покрај непосредниот финансиски недостиг, повлекувањето ја откри структурната зависност на многу организации од меѓународната донаторска помош и отсуството на одржливи домашни механизми способни да ги ублажат ваквите надворешни шокови. Ова ја нагласува итната потреба од диверзификација на изворите, организациска отпорност и предвидливи механизми на јавно финансирање за долгорочна одржливост и независност на ГО. Дополнително, системот на државно финансирање останува со сериозни структурни предизвици. Поддршката е недоволна, нерамномерно распределена и достапна само за ограничен број организации, а јасни, транспарентни и предвидливи механизми за распределба сè уште не се целосно воспоставени.

Во однос на правната и финансиската рамка во 2025 година, ГО продолжуваат да бараат сеопфатни реформи за одржливост и подобри услови за работа. Јавното финансирање и понатаму отвора прашања за одржливоста и соодветноста на државната поддршка. Вкупното финансирање се намали, бидејќи општинските кретења го надминаа умереното зголемување на централното финансирање, концентрирано во социјалните услуги и културата, додека другите граѓански приоритети забележаа мали промени. Преку централните и локалните канали беа распределени вкупно 13,7 милиони евра: 1,8 милиони од општините и 11,9 милиони од централните органи. Не се вклучени спортските организации, приватните претпријатија и Црвениот крст. Иако Владата најави гарантен фонд за олеснување на кофинансирањето меѓународни проекти, тоа само по себе

не ги решава пошироките потреби за финансиска реформа. Процесот на измени на Законот за здруженија и фондации (ЗЗФ) остана отворен по објавувањето на ЕНЕР и јавните расправи во почетокот на 2026 година. Особено загрижува назадувањето во слободниот пристап до информации: организациите сè почесто добиваат нецелосни, задоцнети или неоправдано одбиени одговори, што ја попречува нивната работа и јавното застапување.

Северна Македонија ги има основните правни и институционални предуслови за овозможувачка околина, но идниот развој на секторот зависи од надминување на постојаните недостатоци во спроведувањето, зајакнување на институционализираниот дијалог, транспарентно и одржливо финансирање, заштита на граѓанскиот простор и намалување на зависноста од надворешни донатори. За овие приоритети се потребни сеопфатни правни и финансиски реформи, поголема отчетност во креирањето политики и вистински премин од процедурални консултации кон стратешко партнерство меѓу институциите и граѓанското општество за демократското управување и европската интеграција.

Преглед на граѓанското општество

	2023	2024	2025
Број на регистрирани организации	11.922	12.684	13.158
Главни закони за граѓанското општество	Закон за здруженија и фондации		
Релевантни промени во правната рамка	1. Закон за здруженија и фондации 2. Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета		
Државно финансирање	332.318.473 денари (приближно 5 милиони евра), односно 4% од вкупните приходи на ГО	918.389.266 денари (приближно 14,8 милиони евра), односно 8,8% од вкупните приходи на ГО*	845.991.595 денари (приближно 13,7 милиони евра), односно 8,8% од вкупните приходи на ГО*
Човечки ресурси	1.805 вработени Нема податоци за волонтери.	1.813 вработени Нема податоци за волонтери.	1.681 вработени Нема податоци за волонтери.
Соработка меѓу ГО и Владата (релевантно тело / механизам за консултации)	Совет за соработка меѓу Владата и граѓанското општество		

	2023	2024	2025
Клучни предизвици	<p>1. Сеопфатната реформа на државното финансирање на ГО и реформата на Законот за здруженија и фондации не забележаа напредок.</p> <p>2. Кривичниот законик сè уште носи одредени ризици за слободата на здружување.</p> <p>3. Законот за донации и спонзорства во јавните дејности треба да се измени за постапката за донирање да биде постимулативна.</p> <p>4. Преносот на средствата од Генералниот секретаријат на Владата во Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците останува предизвик за државното финансирање на ГО.</p> <p>5. Непрепознавањето на ГО како вистински партнери од институциите е предизвик; нивното учество во одлучувањето треба да се подобри во практиката.</p> <p>6. Несоработката на Владата води кон продолжување на бојкотот на Советот за соработка меѓу Владата и ГО.</p>	<p>1. Сеопфатната реформа на системот на државно финансирање на ГО напредува бавно.</p> <p>2. Кривичниот законик создава одредени ризици за слободата на здружување.</p> <p>3. Законот за донации и спонзорства во јавните дејности треба да се измени за да се поттикне донирањето.</p> <p>4. Намалување на средствата за ГО од буџетот на Генералниот секретаријат.</p> <p>5. Учесството на ГО во креирањето политики треба да се унапреди во практиката.</p> <p>6. Државните институции не ги препознаваат ГО како вистински партнери.</p> <p>7. Бојкот на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество.</p>	<p>1. Сеопфатната реформа на државното финансирање на ГО напредува бавно.</p> <p>2. Да се завршат измените на ЗЗФ, ЗДСЈД и другото законодавство што ги засега ГО, во консултација со нив.</p> <p>3. SLAPP-тужбите го поткопуваат граѓанскиот простор, поттикнувајќи самоцензура и обесхрабрувајќи активисти, новинари и ГО да известуваат за корупција и прашања од јавен интерес.</p> <p>4. Многу предлог-закони со законска обврска за јавни консултации беа усвоени без објавување на ЕНЕР или консултирање со граѓанското општество.</p> <p>5. Вработеноста во ГО се намали за 6,7%, на вкупно 1.691 вработен во 2025 година.</p> <p>6. Пристапот до јавни информации се влоши: 47,5% од ГО изјавија дека одговорите на институциите не ги содржеле конкретните побарани информации.</p>

* Од 2024 година МЦМС собира податоци за државното финансирање и на централно и на локално ниво. Претходно податоците се однесуваа само на Владата и органите на државната управа.

Клучни наоди

Клучни наоди од Националниот извештај

1.	<p>ГО во Северна Македонија и понатаму дејствуваат во генерално овозможувачка околина, иако одредени области бараат насочени подобрувања. Слободата на здружување е целосно гарантирана со закон и се остварува без ограничувања, овозможувајќи слободно основање и работење на организациите.</p> <p>Наспроти тоа, правото на мирно собирање се соочи со посебни предизвици во 2025 година: јавните собири сè почесто беа изложени на политичка манипулација и насочени кампањи за оцрнување на граѓанските акции и протести.</p> <p>Ваквата непријателска средина дополнително се влошува со ширењето SLAPP-тужби, кои поттикнуваат самоцензура и ги обесхрабруваат активистите, новинарите и ГО што известуваат за корупција и јавен интерес.</p>
2.	<p>ГО и понатаму се застапуваат за сеопфатни реформи на правната и финансиската рамка за долгорочна одржливост и подобри услови. Процесот на измени на ЗЗФ забележа развој. По долга внатрешна техничка работа на работната група на Министерството за правда, без јавен нацрт во поголемиот дел од 2025 година, предлог-измените беа објавени на ЕНЕР во последниот квартал за јавна консултација. Следуваа јавни расправи и регионални консултации во почетокот на 2026 година, оставајќи простор за придонес на граѓанското општество и натамошна доработка.</p>
3.	<p>Државното финансирање останува недоволен извор на приходи, достапен за ограничен број ГО, со дополнително намалување во 2025 година поради општинските кратења. Иако Владата најави гарантен фонд за кофинансирање меѓународни проекти, ГО нагласуваат дека тој не ги решава пошироките структурни потреби. Предложените измени на ЗДСЈД треба да ги зајакнат даночните стимулации за корпоративни и индивидуални донатори, да ги појаснат дефинициите, да ја намалат бирократијата и да воспостават силни механизми за транспарентност.</p>
4.	<p>Реактивирањето на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество во април 2025 година беше важен чекор за обновување на дијалогот по долга институционална неактивност. Новоизбраниот Совет повторно воспостави формален механизам за учество на ГО во политичките дискусии, овозможувајќи поредовни консултации, седници и соработка со институциите.</p>
5.	<p>Значителен дел од предлог-законите со обврска за консултации целосно го заобиколија ЕНЕР и беа усвоени без учество на секторот. Исполнувањето на обврската за транспарентност и учество во законодавниот процес изнесуваше само 37%.</p>
6.	<p>Бројот на вработени во регистрираните здруженија и фондации се намали на 1.691 во 2025 година од 1.813 во 2024 година, односно за 6,7%. Прекилот на програмите финансирани од УСАИД беше посочен како еден од главните фактори.</p>
7.	<p>Пристапот до јавни информации се влошува: 47,5% од организациите пријавија одговори без конкретните побарани информации, што укажува на чести нецелосни или избегнувачки одговори. Само 9,5% пријавија одбивања со јасно образложение, покажувајќи недоследност во транспарентноста и отчетноста на институциите.</p>

Клучни препораки

Клучни препораки од Националниот извештај

1.	Јавните власти треба да ги зајакнат практичните гаранции за мирно собирање и јавно учество, вклучително заштита од заплашување, вознемирување и други притисоци врз организаторите и учесниците. Паралелно, Северна Македонија треба да развие посебна рамка против SLAPP, усогласена со Директивата на ЕУ, со рано препознавање и отфрлање злоупотребувачки постапки, заштита од несразмерни трошоци и соодветна правна помош. Овие мерки се особено важни за новинарите, активистите и ГО што работат на корупција, човекови права и јавен интерес.
2.	Владата, односно Министерството за правда, треба транспарентно да ги заврши измените на ЗЗФ, вградувајќи ги суштинските коментари и придонеси од консултациите на ЕНЕР и регионалните расправи во почетокот на 2026 година. Министерството треба да го земе предвид гласот на ГО во консултативниот процес.
3.	Владата треба да ги надмине делумните решенија, како најавениот гарантен фонд за меѓународно кофинансирање, и да воведо сеопфатен, предвидлив и транспарентен систем на државно финансирање достапен за поширок круг ГО. Треба и брзо да ги усвои предложените измени на ЗДСЈД за подобри даночни стимулации, помала бирократија и поттикнување корпоративна и индивидуална филантропија.
4.	Владата и ГО треба да го искористат реактивираниот Совет за редовен, структуриран и влијателен политички дијалог што директно влијае врз клучните политики. Треба да се прифати препораката за работна група што ќе изработи систематска методологија за следење на централното и локалното јавно финансирање на ГО. Советот треба да служи како платформа за потребите на ГО за подобра овозможувачка околина.
5.	Владата и законодавците треба доследно да го користат ЕНЕР за сите консултации за предлог-закони, со навремено објавување и суштински можности за учество. Треба да се отстрани системското заобиколување на задолжителните рокови и доследно да се спроведуваат постапките, надминувајќи ја сегашната стапка од 37%. Стратегијата за транспарентност треба да се поткрепи со мерливи активности за пристап до информации, доверба и учество на ГО во управувањето.
6.	Правната и институционалната рамка треба да овозможи поефективно учество на ГО како даватели на услуги и работодавачи, со појасни правила и еднаков пристап до мерките за вработување и поддршка. Владата треба да премине кон спроведување во волонтерството: да ги унапреди планираните измени на Законот за волонтерство и функционален Национален совет, кои останаа неисполнети во 2025 година. Граѓанското учество треба да се зајакне и преку образованието, со повеќе суштинско учество, неформално учење и инклузивно граѓанско образование засновано на вредности.
7.	Институциите мора строго да го почитуваат Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, со јасни, целосни и прецизни одговори. Треба да се прекинат избегнувачките одговори и секое одбивање да биде законски поткрепено и јасно образложено. Измените на Законот треба што побрзо да влезат во владина постапка.

Вовед

МЦМС и БЦСДН го претставуваат тринаесетото издание на Матрицата за мониторинг на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество, кое ги опфаќа случувањата во Северна Македонија во 2025 година.

Извештајот е дел од серија национални извештаи за шест земји од Западен Балкан: Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Северна Македонија, Црна Гора и Србија. Достапни се и Регионален извештај со збирни наоди и препораки и интерактивната веб-платформа www.monitoringmatrix.net со податоци за мониторинг по земји.

Матрицата за мониторинг, развиена во 2013 година од БЦСДН со поддршка на членките и партнерите, ги претставува главните принципи и стандарди неопходни за околината да се смета за овозможувачка за ГО. Организирана е во три области, поделени на подобласти:

- Основни правни гаранции на слободите;
- Рамка за финансиска одржливост на ГО;
- Односите меѓу Владата и ГО.

Сеопфатната методологија се заснова на меѓународни стандарди и најдобри регулаторни практики во ЕУ и европските земји. Матрицата ги дефинира оптималните услови за ефективно функционирање и развој на граѓанското општество, но и реалистична рамка што јавните власти можат да ја следат и спроведат. Бидејќи главните предизвици се во спроведувањето, над 150 индикатори ги следат и правната рамка и практичната примена.

Матрицата има годишен циклус на известување што овозможува систематска и споредлива оценка меѓу земјите и годините. Таа помага да се следат напредокот или назадувањето, да се утврдат празнините и новите трендови и да се одредат реформските приоритети. Истражувањето обезбедува извештаи во сенка за овозможувачката околина и настојува да влијае врз политиката на проширување на ЕУ и финансиската поддршка за одржлив и стратешки развој на секторот.

Методологија

Областите се разработени преку стандарди, дополнително специфицирани со правни и практични индикатори. Правните индикатори се мерат преку кодирање на присуството или отсуството на правила, трошоци, постапки и обврски во примарното и секундарното законодавство и усвоените политики. За стандардизација и споредливост на практичните податоци, националните истражувачи следат методолошки план во кој секој од 80-те индикатори е операционализиран во конкретни задолжителни и дополнителни типови податоци за известување во сите земји.

За анализа и толкување се користи единствен образец со опис на индикаторите и пет категории, од целосно овозможувачка до целосно оневозможувачка околина. Категориите се специфицирани во Прирачникот на Матрицата за секој правен и практичен индикатор, за истражувачите да ја изберат оценката што најточно ја сумира состојбата. Прво, во образецот се внесуваат бараните податоци од различни извори. Потоа се избира една од петте категории што најдобро ја илустрира состојбата. Категориите овозможуваат споредба на наодите по индикатори меѓу сите национални извештаи.

Извештајот се заснова на анализа на податоци од годишната анкета за ГО, работата на Собранието, ЕНЕР и одговорите на прашалникот за механизмите за консултации со ГО при подготовката на предлог-закони и други акти во 2024 година. Генералниот секретаријат, преку Одделението за соработка со ГО, го достави прашалникот до министерствата преку Мрежата на државни службеници за соработка со граѓанското општество.

Контекст

Во 2025 година околината во Северна Македонија беше обликувана од политичката консолидација по парламентарните избори во 2024 година, локалните избори во октомври 2025 година, постојаните загрижености за корупцијата и неизвесноста околу пристапувањето во ЕУ. Масовните мобилизации и протести за институционална негрижа, безбедност и еколошки опасности укажаа на силни барања за отчетност, но често беа соочени со политичка дискредитација и поларизација.

Во изминатата година немаше значителен напредок во овозможувачката околина, а суштинските недостатоци во спроведувањето продолжија. Граѓанскиот простор беше дополнително загрозен од првите случаи и системскиот раст на SLAPP-тужби, кои ги обесхрабруваа и поттикнуваа самоцензурата кај ГО, новинарите и активистите што известуваат за корупција и јавен интерес.

Клучните реформи претрпеа прекумерни доцнења и останаа незавршени. Пристапот до јавни информации видливо се влоши: 47,5% од ГО добија нецелосни или избегнувачки одговори, а 63% од предлог-законите со обврска за консултации целосно го заобиколија ЕНЕР. Измените на ЗЗФ повторно не беа усвоени во 2025 година, но активната работна група на Министерството за правда подготви ажуриран нацрт, објавен на ЕНЕР кон крајот на годината, со јавни консултации во почетокот на 2026 година.

Секторот истовремено доживеа тежок финансиски шок по суспендирањето и повлекувањето на УСАИД, што погоди речиси 37 милиони американски долари планирана помош, од кои 16,5 милиони за ГО. Ненадејниот прекин доведе до откажани проекти и пад на вработеноста од 6,7%, откривајќи ја структурната ранливост од зависноста од странски донатори без одржливо домашно финансирање.

Позитивни институционални чекори беа реактивирањето на Советот во април 2025 година, усвојувањето на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанското општество 2025–2028 и предлозите како државен гарантен фонд за меѓународно кофинансирање. Но тие сè уште не се преточија во систематско стратешко партнерство, бидејќи извршното одлучување останува главно ад хок и процедурално.

Годината покажа сè поограничена и политички ранлива околина, каде формалните гаранции се поткопувани од финансиски шокови, административни пречки и правни притисоци. Предвидливо финансирање, завршување на задоцнетите реформи и заштита од закани како SLAPP остануваат клучни за демократската отчетност и отпорно граѓанско општество.

Наоди

Област 1 Основни правни гаранции на слободите

Подобласт 1.1. Слобода на здружување

1.1.1. Основање и учество во ГО

Правната рамка во Северна Македонија ја штити автономијата и независното работење на ГО. Уставот и ЗЗФ го гарантираат правото на здружување и им дозволуваат самостојно да ги определуваат внатрешната структура, постапките и активностите, во согласност со меѓународните стандарди. Овие основни уставни и законски гаранции останаа стабилни во извештајниот период. Истовремено, реформата доби нов поттик во 2025 година со реактивирањето на долго закочените измени на ЗЗФ. Во Министерството за правда беше воспоставена работна група со повеќе засегнати страни, со претставници на ГО преку мрежи, платформи и Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество. Учествуваа и јавните институции и академската заедница, што обезбеди поширока основа за учество во подготовката на измените. Со објавувањето на предлог-законот на ЕНЕР започнаа формалните јавни консултации. ГО и другите чинители можеа да достават писмени коментари и предлози преку ЕНЕР. Следуваа регионални консултации на Министерството за правда во рамките на поширокиот процес. Јавните расправи овозможиле дополнителна дискусија и непосредно претставување на ставовите пред Министерството. Консултациите беа насочени кон зајакнување на граѓанското учество, организациската транспарентност и реформа на рамката за јавен интерес. Преку ЕНЕР беа доставени околу 130 коментари, покрај предлозите и препораките на регионалните јавни расправи од различни чинители, претежно ГО. Во времето на пишувањето Министерството за правда сè уште не го имаше објавено конечниот нацрт, па остана нејасно кои предлози ќе бидат вградени.

Предложените измени на ЗЗФ конечно беа објавени на ЕНЕР, по што следуваа јавни расправи организирани од Министерството за правда.

И покрај позитивните промени, во 2025 година останаа повеќе предизвици. На 13 јуни 2025 година власта и опозицијата заеднички усвоиле измени на Изборниот законик со нови услови што го ограничуваат учеството на граѓанските иницијативи на изборите. Според ГО, измените не го поттикнуваат, туку го ограничуваат плурализмот на политичките ставови и мислења, повредувајќи го уставното право на секој граѓанин да се кандидира за јавна функција, утврдено во член 23. Тоа право е и една од темелните вредности на уставниот поредок.

Податоците од анкетата за 2025 година за законската постапка за регистрација покажуваат дека регистрацијата на граѓанските организации сè уште се спроведува лично: подносителите мора непосредно да ја достават потребната документација до Централниот регистар на Република Северна Македонија. Можност за онлајн регистрација моментално не постои, со што се ограничуваат дигитализацијата и пристапноста на постапката. Организациите генерално позитивно ги оценуваат ефикасноста и законската усогласеност. Конкретно, 77% се согласуваат дека Централниот регистар ја завршил регистрацијата во законскиот рок, што укажува дека постапките главно се спроведуваат навремено и без значителни административни доцнења. Високото задоволство се однесува и на процедуралната јасност и регулаторната правичност на самата пријава. Мнозинството организации ја оценуваат пријавата како главно едноставна, а само една пријавила тешкотии. Ниту една не пријавила неразумни барања за документација.

Податоците силно укажуваат дека рамката за регистрација е јасна, законски усогласена и структурно приспособена за непречена постапка за граѓанските субјекти.

Графикон 1: Постапка за регистрација на ГО

Граѓанската мобилизација остана значаен канал за изразување јавна загриженост во 2025 година. Повеќе протестни бранови за различни прашања во некои случаи беа придружени со обиди за дискредитација или политичка инструментализација. Еден од најзначајните следуваше по трагичните смртни случаи на пешаци и појавата на движењето „Кој е следен?“, кое бараше поголема судска одговорност, построга сообраќајна контрола и системски подобрувања на безбедноста и инфраструктурата. Наместо да се фокусираат само на барањата, некои политички актери и јавни личности ги оспоруваа мотивите и политичката припадност на учесниците и ја прикажуваа мобилизацијата како манипулирана. Слично беше и со протестите за депонијата Вардариште, каде жителите и граѓанските групи укажуваа на загадување, повторливи пожари и еколошки и здравствени ризици. Иако бараа постапување на надлежните, дел од политичките реакции ги преиспитуваа политичката заднина и мотивите, особено кога опозицијата изразуваше поддршка.¹

Овие случувања беа дел од поширока мобилизација во 2025 година, кога граѓаните и ГО сè повеќе користеа јавни протести и колективни акции за отчетност, јавна безбедност, животна средина и институционална неактивност. Иако тоа остана легитимен и важен облик на учество, прикажувањето на поединечните протести како политички мотивирани или партиски ја засили поларизацијата и ризикуваше да го одвлече вниманието од суштинските прашања.

1.1.2. Мешање на државата

Правната рамка и понатаму формално ја штити внатрешната автономија на здруженијата, фондациите и другите непрофитни организации. Според ЗЗФ, ГО самостојно ги определуваат организацијата, органите на управување, постапките за одлучување и активностите без директно

¹360 степени, „Стоп за Вардариште“ контра в.д. градоначалникот на Аеродром: Протестите се исклучиво граѓански и не се поврзани со политичка партија (на македонски), 23 септември 2025 година, <https://360stepeni.mk/stop-za-varдарishte-kontra-v-d-gradonachalnikot-na-aerodrom-protестите-se-iskluchivo-graganski-i-ne-se-povrzani-so-politichka-partija/>.

државно мешање. Во периодот немаше големи промени на овие гаранции. Сепак, загрижува во која мера други закони ги изложуваат ГО и нивните претставници на обврски или одговорности што ја засегаат оперативната автономија.

Загриженост предизвикуваат одредби од Кривичниот законик што можат да наметнат лична одговорност на овластени лица и претставници на правни лица, вклучително ГО, за дела поврзани со управувањето или користењето организациски ресурси. Широката примена создава неизвесност, особено кога одговорноста може да настане без оглед дали организацијата врши јавни функции или управува со јавни средства. Тоа може да го обесхрабри одлучувањето и бара појасни гаранции за пропорционалност на кривичната одговорност и спречување неоправдано опфаќање на легитимното внатрешно управување со ресурсите.

Посебна загриженост е примената на рамката за спречување перење пари и финансирање тероризам (СПП/ФТ) врз непрофитните организации. Иако целта да се спречат незаконски финансиски текови е легитимна, проценката на ризикот и усогласеноста не секогаш ги одразуваат особеностите на секторот. Непропорционалната класификација или обемните проверки можат да го отежнат одржувањето банкарски односи и пристапот до услуги. Клучно е мерките да се применуваат пропорционално, врз докази и вистинска проценка на ризикот, разликувајќи ја легитимната работа од реалниот ризик од злоупотреба.

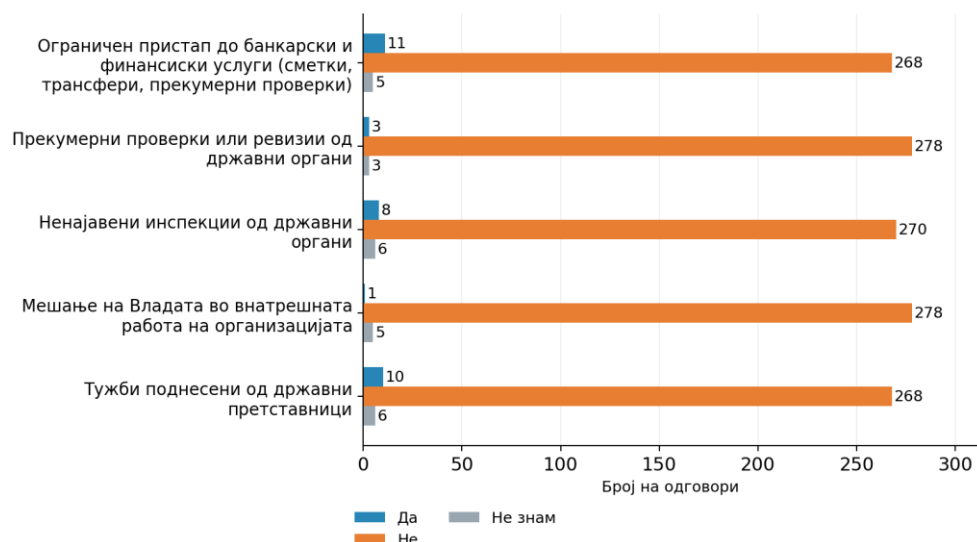
Соработката на граѓанскиот сектор со Управата за финансиско разузнавање за ризиците од финансирање тероризам продолжи и во 2025 година, но останаа нерешени системските проблеми со банкарската усогласеност, следењето трансакции и класифицирањето на ГО како вродено високоризични клиенти. Во практиката оваа ознака создава значителни системски пречки што преку повеќе механизми ги намалуваат институционалната ефикасност и долгорочната одржливост на секторот.

Класифицирањето на ГО како високоризични клиенти од страна на некои финансиски институции и понатаму создава значителни оперативни и финансиски предизвици. Засилените банкарски проверки, доцнењето на трансакциите, дополнителните барања за документи и повремени ограничувања на финансиските услуги ја засегаат способноста ефикасно да управуваат со средствата, вклучително приемот на меѓународни донаторски уплати и преносот на средства кон проектните партнери. Малите, новооснованите и донаторски зависните организации се особено погодени од тешкотиите во пристапот до основни банкарски услуги и управувањето со организациските финансии. Зголемените барања за усогласеност и повтореното барање документација создаваат дополнителен административен товар, одземајќи значително време и човечки ресурси што би можеле да се посветат на програмските активности. Овие пречки, заедно со повисоките оперативни трошоци и доцнењето на пристапот до средства, создаваат ризици за континуитетот на проектите и ја ослабуваат севкупната финансиска одржливост на ГО.

Анкетата евидентираше 10 случаи на закани од државни службеници и 8 ненајавени инспекции и контроли, што укажува на непријателска реалност за активните набљудувачки и застапувачки групи. Заедно со 11 случаи на ограничен банкарски пристап се создава средина на селективни интервенции.

Графикон 2: Мешање на државата во работењето на ГО

Дали вашата организација во изминатата година се соочи со следниве ситуации?

Податоците за 2025 година покажуваат дека огромното мнозинство ГО работат без директно мешање, но дел се соочуваат со насочен институционален притисок. Десетте случаи на закани од службеници и осумте ненајавени инспекции укажуваат на непријателски услови за набљудувачките и застапувачките организации. Заедно со 11 ограничувања на банкарскиот пристап и три прекумерни ревизии, бројките покажуваат дека административните и регулаторните механизми понекогаш се користат за попречување одредени ГО.

Во отворените прашања организации пријавија правни и јавни притисоци поврзани со застапувањето: закани со тужби, вклучително SLAPP, јавни обвинувања, дискредитација преку социјални мрежи и непријателска реторика од политички актери и јавни личности. Беа наведени говор на омраза, навреди и закани по критички изјави или кампањи. Неколку ГО пријавија засилени инспекции или дополнителна документација од финансиски, трудови, транспортни и други регулаторни тела. Иако некои контроли беа опишани како легитимни, испитаниците изразија загриженост за селективност, недоследно толкување на прописите и неразбирање на специфичните услови на ГО.

Овие мешања ги зголемуваат трошоците, неизвесноста и чувството на нееднаков третман. Транспарентни постапки, еднаков третман од институциите и давателите на услуги и конструктивен дијалог остануваат важни за овозможувачка околина за учество.

1.1.3. Обезбедување финансиски средства

Регулаторната рамка им дозволува на ГО приходи од самостојни економски дејности, под услов вишокот да се насочи кон утврдените цели, вклучително редовното работење и човечките ресурси. Услугите, продажбата на производи, организирањето настани и членарините се уредени со сложена мрежа прописи за труд, даноци, договори, платен промет и девизно работење. Во 2025 година имаше нови застапувачки напори, но малку структурни олеснувања.

Значаен развој во 2025 година беше доставувањето конкретни предлози за законски измени од ГО преку јавни консултации и секторски дискусии. Предлозите настојуваа да ги решат структурните слабости во постојната рамка за финансирање преку потранспарентни и попредвидливи постапки за јавно финансирање, подобрување на државните и локалните механизми за кофинансирање и

создавање услови за поодржливи и поразновидни извори на приходи. Доколку бидат усвоени, измените би ја зајакнале предвидливоста, би го намалиле просторот за дискреција во распределбата и би обезбедиле постабилна основа за долгорочно организациско планирање и одржливост. Нивното значење ги надминува техничките измени на правната рамка, бидејќи непосредно ги влијаеле врз финансиската независност, оперативната стабилност и капацитетот на ГО да ги одржат активностите од јавен интерес.²

Иако домашната филантропија од индивидуални, корпоративни или институционални донатори не се соочува со формални законски забрани, ГО наидуваат на значителни практични пречки што го ограничуваат целосното мобилизирање на локалните ресурси. Оваа структурна ограниченост дополнително се влошува со сериозни бариери на формалниот кредитен пазар, каде традиционалните финансиски институции задржуваат пристап на избегнување ризик кон секторот. Годишната анкета покажа дека комерцијалните банки доследно одбиваат кредитни линии и оперативни заеми поради перципирани системски ризици, вообичаен недостиг од недвижен имот како класично обезбедување и институционална неизвесност околу предвидливоста на паричните текови. Следствено, отсуството на приспособени финансиски инструменти сериозно ја ограничува можноста за вложување во институционален раст, проширување на социјалните интервенции или премостувачко финансирање на долгорочни развојни иницијативи.

Предложените измени на ЗЗФ содржат неколку одредби непосредно релевантни за финансирањето на ГО. Доставените предлози се однесуваат на постапките за распределба јавни средства, механизмите за кофинансирање проекти поддржани од меѓународни донатори и критериумите за подобност и оценување проектни предлози. Тие го опфаќаат и уредувањето на економските активности на ГО, важно за диверзификацијата на приходите. Со вградување во конечниот закон би се обезбедиле појасни правила за пристап до јавно финансирање и кофинансирање и попредвидливи критериуми за оценување на пријавите. Но измените останала неусвоени во времето на известување и немаше јасни информации од одговорните институции кога ќе влезат во формална постапка за усвојување. Затоа нивниот вистински ефект врз финансиската одржливост сè уште не може да се оцени.

И покрај потенцијалот на домашните реформи, секторот останува структурно зависен од меѓународна развојна помош, со странските донатори како главна финансиска потпора за огромното мнозинство активни организации.

Се очекува измените на Законот за донации и спонзорства во јавните дејности да ја подобрат филантропската околина преку посилни даночни стимулации за корпоративни и индивидуални донатори, појаснување нејасни дефиниции, намалување непотребни бирократски пречки и воспоставување силни механизми за транспарентност.

По тековните дискусии за финансиската одржливост и предложените измени на ЗДСЈД, Владата најави гарантен фонд како нов финансиски инструмент, посебно осмислен да им помогне на ГО да го обезбедат задолжителното кофинансирање за големите европски и меѓународни програми: Инструментот за претпристапна помош (ИПА), Хоризонт Европа, ИнвестЕУ и Дигитална Европа. Овој стратешки институционален механизам треба непосредно да ги ублажи системските кредитни и капитални ограничувања што традиционално ги маргинализираат домашните непрофитни субјекти во пристапот до големи развојни грантови. Преку државно поддржани

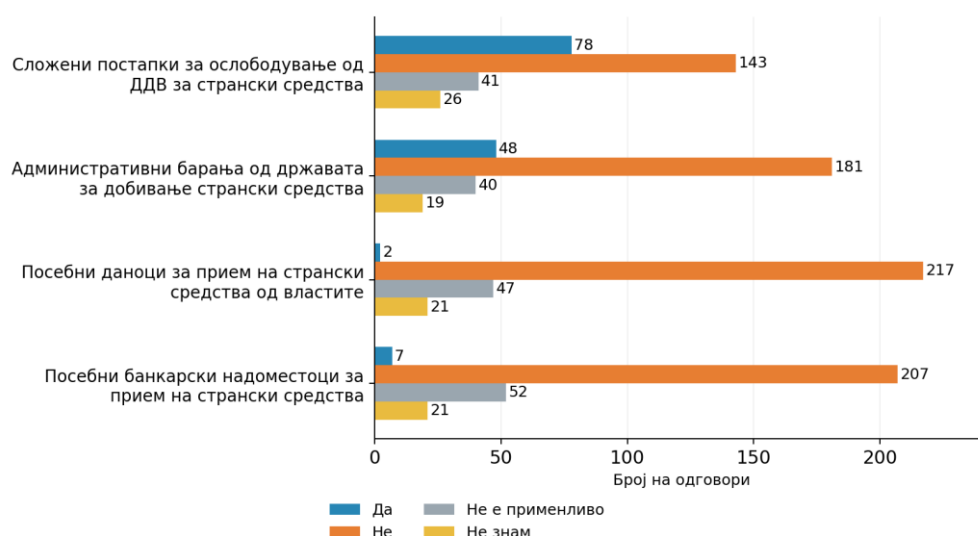
²Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), МЦМС придонесе во креирањето на новиот Закон за здруженија и фондации, 30 јануари 2026 година, <https://mcms.mk/en/news-and-publicity/news/2794-mcms-pridonese-vo-kreiranjeto-na-noviot-zakon-za-zdruzenija-i-fondacii.html>.

гаранции, иницијативата треба да отвори пат за поголем број значајни, конкурентни и висококвалитетни граѓански проекти, зголемувајќи го капацитетот за апсорпција на меѓународни средства и придонесот кон јавниот интерес.³

Во 2025 година странското финансирање и понатаму е попречено од долготрајни централизиран административни протоколи. ГО мора задолжително да ги регистрираат проектите кај специјализиран државен орган за законските ослободувања од ДДВ, во постапка со големи доцнења, барања за рачно поднесување исклучиво во главниот град и распространета институционална нејасност и за граѓанските чинители и за комерцијалните добавувачи. Дополнително, правилата за усогласеност бараат посебни одвоени банкарски сметки за меѓународни грантови и ги подложуваат прекуграничните трансакции на агресивни проверки за спречување перење пари и финансирање тероризам. Комбинираните системски тесни грла често предизвикуваат доцнење на проектните исплати, прекинуваат временски чувствителни теренски операции и наметнуваат неодржлив административен товар и товар за усогласување.

Графикон 3: Финансиски средства

Дали при прием на странски донаторски средства во изминатата година се соочивте со следниве барања?

Во анкетата за 2025 година, 78 организации пријавија сложени постапки за ослободување од ДДВ, а 48 административни барања од државата за добивање странски средства. Само две пријавија посебни даноци, а седум посебни надоместоци за прием на средства од странство.

Подобласт 1.2. Поврзани слободи

1.2.1. Слобода на мирно собирање

Правото на мирно собирање е уставно гарантирано, со основна рамка во Законот за јавните собири (ЗЈС). Граѓаните имаат право на спонтани, истовремени и контрасобири без задолжителна

³МакПрес, „Мицкоски: Професионален и одржлив граѓански сектор како вистински партнер во креирањето и реализацијата на државните политики“ (на македонски), 27 ноември 2025 година, <https://makpress.mk/2025/11/27/miczkoski-profesionalen-i-odrzhliv-graganski-sektor-koj-e-vistinski-partner-vo-kreiraneto-i-realizacijata-na-drzhavnite-politiki/>.

претходна најава или државно одобрение. Законот истовремено утврдува јасни просторни ограничувања за дозволените локации, првенствено за балансирање на јавното изразување со националната и јавната безбедност.

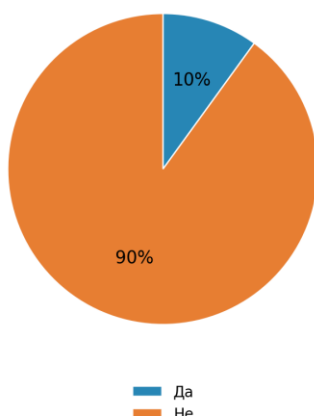
И покрај основната усогласеност со меѓународните стандарди за човекови права, ЗЈС има повеќе трајни структурни слабости што не беа решени во 2025 година. Главен недостаток е двосмисленото определување на конкретните обврски и правната одговорност на организаторите. Нејасноста се влошува со несразмерно високите финансиски и казнени глоби за организаторите при имотна штета, што ја обесхрабрува мобилизацијата. Рамката задржува и дискриминаторски одредби за странски државјани, кои мора да побараат изречно државно одобрение пред собир, со сериозни административни и финансиски казни за непочитување. Ограничувањата создаваат системска ранливост, особено во оперативната рамнотежа меѓу одржувањето јавен ред и заштитата на правото на мирен протест, државна полициска заштита и непречен медиумски пристап.

Институционални и партиски личности систематски го делегитимираа изворното граѓанско движење, означувајќи ги собирите како политички организирани нарушувања наместо автентично граѓанско изразување.

Случувањата во 2025 година ја покажаа потребата од посилна заштита од правни и други притисоци врз учеството. Отсуството на посебно законодавство против SLAPP остана сериозна празнина. Оценката на ЕУ за владеење на правото укажа на ограничената свест кај судиите, адвокатите и новинарите како пречка за заштитата на новинарите и јавните критичари. ЗНМ и другите чинители продолжија да ги документираат ризиците од злоупотребувачки постапки, а програмите на ЕУ и Советот на Европа обезбедија насочени обуки за препознавање и одговор на SLAPP. Прашањето веќе влијае врз можноста за јавна дебата без несразмерен правен притисок, а не е само идна законодавна обврска.

Графикон 4: Мирно собирање

Дали вашата организација организираше мирен собир во изминатата година?

Во практиката, мониторингот во 2025 година не утврди системски физички блокади или големи институционални пречки за мирното собирање. Според анкетата, 90% не организирале мирен собир во изминатата година. Сепак, седум испитаници морале да добијат претходно одобрение, од кои три организации ги сметале административните барања за оптоварувачки.

Графикон 5: Ситуации при организирање мирен собир

Дали при организирање мирен собир се соочивте со следниве ситуации?

Покрај анкетните наоди, во 2025 година имаше значајни бранови на мобилизација. Првиот беше „Кој е следен?“, за сообраќајна безбедност и институционална одговорност по смртта на Фросина Кулакова. Следуваа протести по пожарот во клубот „Пулс“ во Кочани, со барања за правда, одговорност и борба против корупцијата. Третиот бран се однесуваше на депонијата Вардариште, загадувањето, јавното здравје и институционалното непостапување.

Институционални и партиски личности систематски го делегитимираа движењето како политички организирано нарушување наместо автентичен граѓански израз. Ваквата пресметана реторичка промена претставува сложен предизвик за перципираната независност на движењата. Со партиско и поларизирано толкување на легитимните собири, државните и партиските актери го стигматизираат независниот активизам, ја зголемуваат политичката цена на несогласувањето и го усложнуваат просторот за независно учество.

1.2.2. Слобода на изразување

Уставот ја гарантира слободата на изразување за сите граѓани, овозможувајќи им на бранителите на човекови права, ГО и медиумите застапување и независно известување без формални законски ограничувања. Рамката ја поддржуваат Законот за медиуми, Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета и Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Но, и покрај уставната забрана на цензура, медиумското законодавство не е целосно усогласено со стандардите на ЕУ.

Во 2025 година продолжи јазот меѓу правните гаранции и практиката, со институционални и вонправни закани врз независните медиуми и новинарите. Постојаната злоупотреба на Законот за граѓанска одговорност за навреда и клевета е главен механизам на притисок. Политичките и

корпоративните елити го користат преку SLAPP-тужби како средство за заплашување. Тие останалаа загриженост за новинарите, истражувачките медиуми и другите актери од јавен интерес. И покрај гаранциите и повторените препораки, немаше значителен напредок кон сеопфатна рамка усогласена со европските стандарди. Не е започнат формален процес за пренесување на Директивата на ЕУ против SLAPP, која предвидува рано отфрлање очигледно неосновани барања и заштита од финансискиот товар. Продолжената употреба на потенцијално злоупотребувачки тужби создава правен и финансиски притисок и поттикнува самоцензура, особено при известување за корупција. Тужбите ретко служат за решавање легитимни спорови, а почесто наметнуваат сериозен финансиски и психолошки товар врз независните истражувачки медиуми. И покрај меѓународните препораки до правосудството да ги ограничи овие постапки, нивното ширење и понатаму поттикнува самоцензура и го обесхрабрува критичкото известување.

Ширењето на SLAPP-тужбите поттикнува општа самоцензура и го обесхрабрува критичкото известување за корупција и јавен интерес.

Физичката и дигиталната безбедност на медиумските работници беше под зголемен притисок во 2025 година по јавното таргетирање и кампањата за оцрнување независни новинари. Случајот предизвика заедничка осуда од ЗНМ и ССНМ, откако поранешниот уредник на национална телевизија Драган Павловиќ Латас употреби приватни фотографии од профилите на новинарите во објави за дискредитација на нивната професионална работа. Кампањата ги таргетираше новинарите поврзани со истакнати истражувачки и информативни медиуми, вклучително ИРЛ, „360 степени“ и БИРН Македонија.⁴

Таргетирањето беше влошено со коментарите под објавите на Латас. Според извештаите, новинарките особено беа изложени на сексистички и мизогини навреди, а некои коментари можеа да се толкуваат како закани со насилство врз новинарите и нивните работни места. Организациите пријавија и закани со уништување или палење, од кои дел наводно од профили поврзани со лица со криминално минато или други загрижувачки профили. Тоа ја зголеми загриженоста од премин на онлајн заплашувањето во физички закани.⁵

Случајот покажува како онлајн кампањите комбинираат неосновани тврдења, лично таргетирање, сексистички и мизогини навреди и закани против професионалниот углед и личната безбедност. Особено загрижува таргетирањето истражувачки новинарки: родово заснованата злоупотреба ги засилува постојните притисоци и создава непријателско работно опкружување. Пријавеното учество на лица со криминално минато во коментарите дополнително ги зголеми стравувањата, покажувајќи ги поврзаните дигитални и физички ризици.

Оценката за медиумската слобода во 2025 година е мешовита. Земјата одржува релативно поволни услови за критичко известување во споредба со претходните години, но меѓународните и регионалните оценки утврдуваат постојани структурни и практични предизвици за независноста, безбедноста и одржливоста на медиумите.

Во Светскиот индекс на слобода на печатот за 2025 година на „Репортери без граници“ (РБГ), Северна Македонија беше 42. од 180 земји, со 70,44 поени и „задоволителна“ медиумска околина. Тоа е пад за шест места од 36. место во 2024 година. РБГ утврди постојани политички притисоци,

⁴Здружение на новинарите на Македонија (ЗНМ) и Самостоен синдикат на новинари и медиумски работници (ССНМ), „Осуда на злонамерното таргетирање новинари и медиуми“, 26 февруари 2025 година, <https://znm.org.mk/en/ajm-and-ssnm-condemnation-of-malicious-targeting-of-journalists-and-media-by-dragan-pavlovich-latas/>.

⁵Мрежа SafeJournalists, „Осуда на кампањата за оцрнување на социјалните мрежи“, 27 февруари 2025 година, <https://safejournalists.net/alert/safejournalists-condemnation-of-social-media-smear-campaign-sexist-attacks-and-threats-to-journalists-safety-in-north-macedonia/>.

напади врз критичкото новинарство, SLAPP како заплашување, нетранспарентно државно финансирање, економски притисоци и растечки дигитални закани.⁶

Другите меѓународни оценки во голема мера ги потврдуваат овие предизвици, иако со различни методологии не нужно доделуваат иста општа категорија. Во извештајот „Слобода во светот 2025“, „Фридом хаус“ ја класифицира Северна Македонија како „делумно слободна“, со 67 од 100 поени. Иако признава дека медиумите и граѓанското општество учествуваат во жива јавна дебата, забележува дека новинарите и активистите и понатаму трпат притисок и заплашување. Постоенето слободни и независни медиуми е оценето со три од четири поени, што укажува дека формалните услови се релативно силни, но не се целосно заштитени во практиката.⁷

Извештајот на Европската комисија за 2025 година дава слично нијансирана оценка: меѓу „одредено“ и „умерено“ ниво на подготвеност во слободата на изразување и ограничен напредок. Се истакнуваат проблеми со транспарентноста на сопственоста, државното рекламирање, финансиската и уредувачката независност на јавниот сервис и законите и насилството врз новинарите. Долгите постапки за клевета создаваат правен и финансиски притисок врз истражувачкото известување и ја покажуваат потребата од рано судско препознавање злоупотреби. Европскиот парламент ги повика властите да усвојат рамка за заштита на новинари, бранители на права, еколошки активисти и други чинители од SLAPP и да ја спроведат Директивата на ЕУ.⁸

Графикон 6: Слобода на изразување

Дали вие или други лица во организацијата се соочивте со следново при слободно изразување?

Тринаесет испитаници (4,8%) доживеале притисок за критички забелешки кон Владата или приватни субјекти. Четиринаесет (5%) пријавиле притисок врз застапувањето за државните

⁶Репортери без граници (РСФ), Светски индекс на слобода на печатот 2025 — Северна Македонија, 2025 година. <https://rsf.org/en/country/north-macedonia>

⁷Фридом хаус, Слобода во светот 2025: Северна Македонија, 2025 година, <https://freedomhouse.org/country/north-macedonia/freedom-world/2025>

⁸Европска комисија, Извештај за Северна Македонија 2025, Брисел, 4 ноември 2025 година, стр. 7.

политики. Шест организации (2%) се соочиле со правна постапка за критички говор. Санкции пријавиле само четири, односно помалку од 2%.

Иако мнозинството не доживеало директен притисок, гонење или санкции за критички говор и застапување, кај 16 организации (5,6%) притисоците довеле до самоцензура. Тоа ја покажува суптилната, но значајна присутност на притисок врз слободното изразување и застапувањето.

1.2.3. Отворен, безбеден и заштитен граѓански простор

Оперативната околина на граѓанското општество во 2025 година остана сложен спој на активно учество и системска институционална кривкост, задржувајќи ги општите претходни трендови без значителни структурни измени. ГО се чести и видливи учесници во јавниот дискурс и ги користат медиумските канали за системски прашања, јавна свест и национални дебати за политики. Традиционалните медиуми, вклучително главните телевизиски мрежи и информативните програми, постојано ја препознаваат експертизата на истакнатите ГО и редовно ги покануваат нивните претставници во телевизиски дебати и панели од висок профил. Истовремено, дигиталните медиуми и интернет-подкастите се забрзан тренд и неопходен медиумски канал. Алтернативните платформи се сè поважни за заобиколување на поларизирани главни медиуми, обезбедувајќи сигурен простор за нијансирана независна анализа и непречен јавен дискурс.

И покрај пошироките комуникациски канали, медиумскиот екосистем во 2025 година продолжи со политичко мешање, концентрирана сопственост и системско ширење лажни вести и дезинформации на социјалните мрежи. Ова ја нарушува непристрасноста на јавните информации и го ограничува пристапот до објективно известување, неопходно за информирано учество. Немаше значајни позитивни промени во одржливоста и квалитетот на истражувачкото новинарство. Иако законите штитат од неовластено и незаконско следење дигитални комуникации, новинарите и активистите продолжуваат да се соочуваат со локализирано вознемирување, онлајн прогон и правни предизвици поврзани со истражувачката работа.

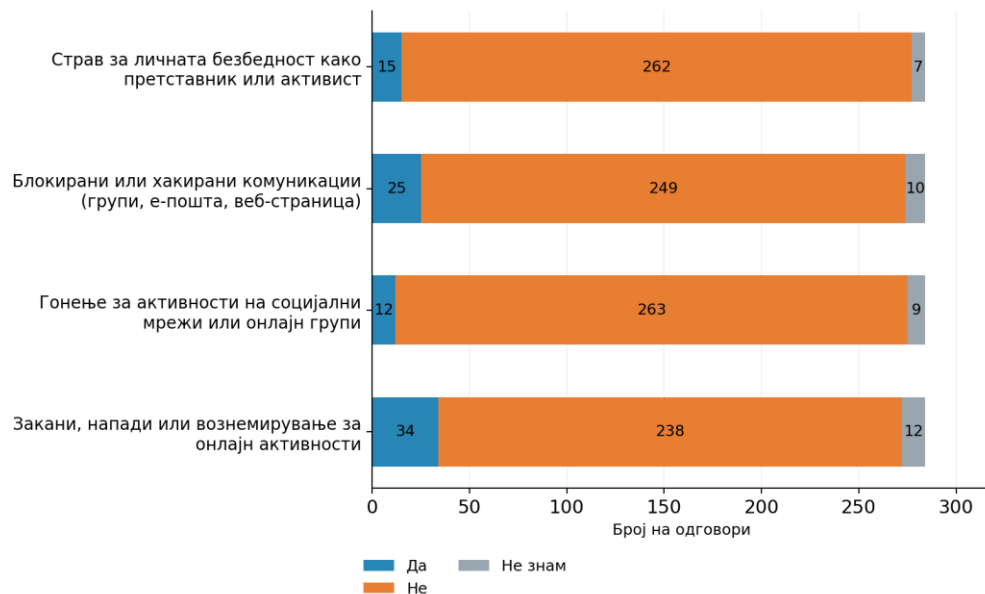
Тоа што речиси 12% од испитаниците пријавиле закани, напади или вознемирување поради активност на социјални мрежи или учество во онлајн групи укажува на загрижувачки услови за слободно изразување.

Одржувањето отворен, безбеден и заштитен граѓански простор, онлајн и офлајн, е неопходно за демократско учество без страв од одмазда или вознемирување. Иако ГО се формално заштитени со Законот за спречување и заштита од дискриминација, кој ги опфаќа и правните лица, во практиката остануваат предизвици. Во 2025 година просторот беше погоден од административни и регулаторни празнини, ограничена институционална транспарентност и политички и јавни притисоци. Суспензијата на УСАИД, која погоди повеќе граѓански и медиумски иницијативи, дополнително го зголеми притисокот врз независното новинарство.

Загриженост предизвика и онлајн вознемирувањето. Во февруари 2025 година Драган Павловиќ Латас јавно таргетираше новинари од ИРЛ, „360 степени“ и БИРН Македонија, користејќи приватни фотографии од нивните профили за дискредитација. Според ЗНМ и ССНМ, објавите предизвикаа сексистички и мизогини навреди и коментари со закани за насилство, уништување и палење, загрозувајќи ја онлајн и физичката безбедност.

Графикон 6: Отворен, безбеден и заштитен граѓански простор

Дали вие или вашата организација се соочивте со следниве ситуации?

Горната табела ги прикажува резултатите од анкетата за 2025 година за искуствата на граѓанските претставници и активисти со онлајн активности и безбедност.

Тоа што речиси 12%, односно 34 испитаници, пријавија закани, напади или вознемирување за активност на социјални мрежи или учество во онлајн групи укажува на загрижувачка средина за слободно изразување. Онлајн платформите остануваат клучни простори за застапување, активизам и граѓанско учество, особено за маргинализираните гласови. Но закани и вознемирувањето ја спречуваат отворената дебата и ги обесхрабруваат луѓето да ги изразат мислењата или да учествуваат. Помал, но значаен број — 12 испитаници, односно 4,2% — пријавија гонење за активност на мрежи или групи. Ова е алармантно, бидејќи укажува на правни мерки против граѓански или политички онлајн дискурс. Блокирање или хакирање комуникациски алатки, како групи, е-пошта или веб-страници, пријавија 25 испитаници (8,8%). Тоа е сериозна повреда на дигиталните права и може тешко да го наруши ефективното работење на ГО и активистите. Петнаесет испитаници се плашат за личната безбедност како граѓански претставници или активисти. Иако процентот е мален во однос на претходните години, прашањето останува загрижувачко. Активистите имаат клучна улога во правата, социјалната правда и демократијата, но работата често ги изложува на ризик.

Иако мнозинството работи без непосреден институционален притисок, дел од чинителите се соочуваат со сериозни системски ризици. Насочената ранливост создава ограничувачка околина за целосно остварување на слободите. Збирното дејство на отворени закани, злонамерни постапки, компромитирани комуникации и оправдан страв за безбедноста создава нестабилни услови што се закануваат систематски да го поткопаат граѓанското учество.

Област 2 Рамка за финансиска одржливост на ГО

Подобласт 2.1. Даночен и фискален третман на ГО и нивните донатори

2.1.1. Даночни олеснувања

Фискалната и даночната рамка за ГО не забележа значителни структурни или законски подобрувања во 2025 година, задржувајќи ја статичната регулатива. Продолжуваат законските ослободувања од данок на добивка, а Законот за данок на личен доход ги ослободува надоместоците за волонтери и трошоците за сместување, исхрана и превоз на учесници во домашни и меѓународни образовни активности и граѓански настани.

Иако постојните одредби технички овозможуваат даночно одбивање на придонесите од домашни корпоративни и индивидуални донатори, практичната ефикасност на стимулациите останува сериозно ограничена. Корпоративните субјекти можат да одбијат до 5% од оданочливиот приход за донации од јавен интерес, со ограничувачки максимум од 60.000 евра. Физичките лица можат да одбијат до 20%, ограничено на само 400 евра. Според тековната рамка, и донаторот и корисникот мора да поднесат идентични документи до даночните органи, создавајќи непотребна административна сложеност и поголем товар за двете страни. Предложените измени настојуваат да ги поедностават постапките и првично се очекуваа во 2024 година, но законодавниот процес остана незавршен и измените не беа донесени до крајот на периодот.

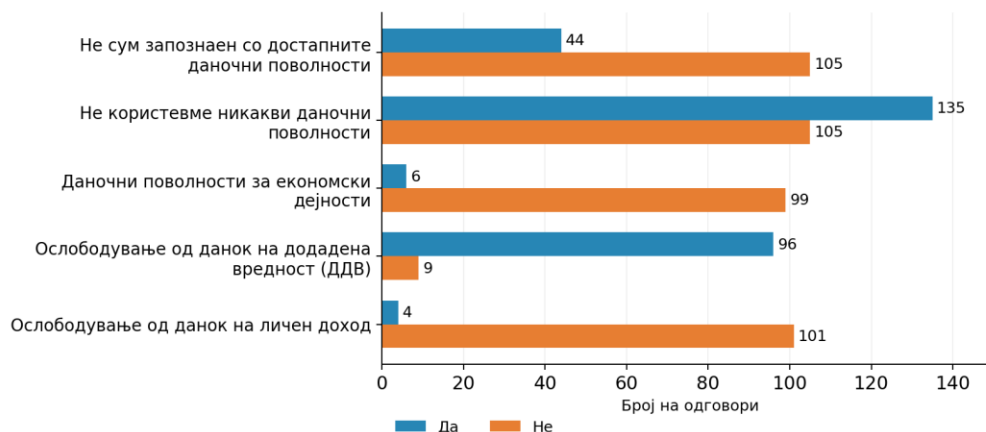
Ослободувањето од ДДВ останува главна и најчесто користена фискална поволност во секторот, особено за грантови и развојна помош од странски донатори. За да се квалификуваат, организациите мора да поминат задолжителна регистрација на проектот преку Централната база за донаторска помош на Министерството за европски прашања. Иако преминот кон исклучиво електронско поднесување трајно ја отстрани претходната обврска регионалните ГО да патуваат во главниот град за физичко архивирање, административниот процес останува исклучително бавен и бирократски тежок. Организациите редовно се соочуваат со повеќемесечни доцнења за стандардно одобрување проекти.

Прекилот на УСАИД во почетокот на 2025 година предизвика сериозен шок за одржливоста. Според МЦМС, при суспензијата биле активни 23 проекти со проценета вредност од 74 милиони американски долари. Дополнителна планирана помош од речиси 37 милиони за 2025–2028 потоа била откажана. Од неа, околу 18 милиони се очекувале за македонски субјекти, вклучително 16,5 милиони за ГО, со околу 13 милиони планирани само за 2025 година. Покрај загубата на средства, повлекувањето ја намали финансиската предвидливост, особено кај зависните од меѓународни проекти, и ги наруши активностите, кадровското планирање и организацискиот развој. Со оглед на улогата на УСАИД како голем билатерален партнер од 1993 година, беше изгубен значаен извор на разновидно и повеќегодишно финансирање, зголемувајќи го притисокот за алтернативи. Во сектор со ограничени одржливи извори, ова ја засили конкуренцијата за донаторски и јавни средства и го отежна задржувањето кадар, основното работење и планирањето надвор од поединечни проекти.⁹

⁹Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), „Влијанието од прекилот на финансиската поддршка на УСАИД врз македонското граѓанско општество“, истражувачки извештај, мај 2025 година, <https://mcms.mk/en/our-work/research-and-publications/researches/2693-vlijanieto-od-prekinot-na-finansiskata-poddrshkata-na-usaid-vrz-makedonskoto-gragjansko-opshtestvo.html>.

Графикон 7: Даночни олеснувања

Кои даночни поволности ги користеше вашата организација во 2025 година?

Податоците од анкетата за 2025 година покажуваат дека системската административна сложеност и распространетата институционална нејасност и понатаму ги оддалечуваат граѓанските чинители од поволностите. Значителен дел не се запознаени со даночните права или практично не можат да ги користат поради оптоварувачкиот систем на усогласеност. Речиси 30% од ГО не знаат кои поволности се достапни. Ослободувањето од ДДВ останува главна и најкористена фискална поволност и неопходен механизам за максимален ефект на развојните грантови и странското финансирање. Емпириските податоци покажуваат дека 91,5% од ГО што користат какво било олеснување се потпираат на ДДВ за проектните активности. Спротивно, ослободувањата од данок на личен доход се минимално користени — 3,8% од анкетираниите. Оваа изразена разлика ја покажува структурната зависност од индиректно олеснување, но и недоволната употреба или рестриктивната административна природа на директните даночни стимулации.

2.1.2. Стимулации за индивидуално и корпоративно донирање

Филантропската околина стагнираше во 2025 година. ЗДСЈД остана главен, но недоволно искористен механизам за индивидуално и корпоративно донирање. По придонесите на граѓанската работна група, нацрт-измените беа доставени на ЕНЕР во почетокот на 2024 година, но процесот целосно запре во 2025 година. Оттогаш законот стои „во фиока“, без напредок или исход.¹⁰

ДКСК даде генерално повољно мислење за Предлог-законот за донации и спонзорства, оценувајќи дека тој воведува појасни постапки, ги зајакнува транспарентноста и отчетноста и значително ги намалува корупциските ризици при доделување даночни стимулации. Комисијата истовремено препорача дополнителни гаранции: попрецизни критериуми за јавен интерес, посилни механизми за надзор и следење, појасно уредување судир на интереси и поголема транспарентност во спроведувањето и известувањето за донациите и спонзорствата, за дополнително спречување злоупотреби. И покрај тоа, постапката е закочена во Владата, без потребните повратни информации за финализирање. Важните измени долго не се отворени за собраниска расправа или административна доработка, со никаков забележан напредок или

¹⁰Министерство за правда, Закон за изменување и дополнување на Законот за здруженија и фондации (Единствен национален електронски регистар на прописи — ЕНЕР), законски измени на рамката за ГО. Достапно на: https://ener.gov.mk/default.aspx?item=pub_regulation&subitem=view_reg&itemid=Ph7497peuuifPGSWtM7xZw==.

структурна модернизација на филантропијата. Не се воведени нови даночни стимулации, а секторот е ограничен од крути административни оптоварувања, непотребни барања за документи и рестриктивни финансиски лимити што постојано ги обесхрабруваат приватните и корпоративните вложувања во заедницата.¹¹

Нацрт-измените на ЗДСЈД беа доставени на ЕНЕР за јавна консултација во почетокот на 2024 година по придонесите на граѓанската работна група, но законодавниот процес целосно запре во 2025 година.

Прашањето е опфатено и со предлог-измените на ЗЗФ: се укинува категоријата организација од јавен интерес и се заменува со дефинирани области од јавен интерес, за сите организации во нив да имаат еднакви законски поволности.

На почетокот на јануари 2026 година на ЕНЕР беа доставени бројни предлози. ГО предложија ажурирани области за тековните општествени потреби, вклучително мир, безбедност и отпорност, миграција, азил и интеграција и домување. „Спорт“ се заменува со „спортски политики“ за да се разликува поддршката на јавни цели од спортски активности. Но при влегување во институционалната фаза иницијативите запираат поради административен молк и отсуство на владини одговори. Инерцијата ги парализира важните законски промени, оставајќи ги реформите во неопределен бирократски застој.

Подобласт 2.2. Државна поддршка

2.2.1. Достапност на јавното финансирање

Во 2025 година системот за јавно финансирање на ГО остана структурно тесно грло, без сеопфатна реформа и со длабоко вкоренета неефикасност. Правната рамка не се подобри, оставајќи ги долготрајните слабости. Распределбата е децентрализирана, а главната расходна ставка „463 — Трансфери до невладини организации“ продолжува да создава институционална забуна.

Јавното финансирање и во 2025 година отвора прашања за одржливоста и соодветноста на поддршката. Општините доделија 113.391.994 денари (1,8 милиони евра), а централните органи, вклучително министерства и други органи на управа, 732.599.601 денари (11,9 милиони евра). Исклучени се спортските организации, приватните претпријатија и Црвениот крст. Вкупно се доделени 845.991.595 денари (13,7 милиони евра).

Податоците добиени со слободен пристап до информации покажуваат пад на вкупната поддршка во споредба со претходната година, главно поради општинските кратења. Умерениот централен раст беше концентриран во социјалните услуги и културата. Средствата за човекови права, антикорупција, животна средина и економски развој останаа главно непроменети.

Табела 1: Споредба на јавното финансирање на ГО (2024–2025)

¹¹Државна комисија за спречување на корупцијата (ДКСК), Мислење бр. 11-955/2, 16 септември 2024 година. Достапно на: <https://dksk.mk/wp-content/uploads/2024/09/11-955-2-2.pdf>.

Извор на јавните средства	2024 (евра)	2025 (евра)	Апсолутна промена	Процентуална промена
Централна власт	10,0 милиони евра	11,9 милиони евра	+1,9 милиони евра	+17,2%
Општини	4,8 милиони евра	1,8 милиони евра	-3,0 милиони евра	-61,3%
Вкупна распределба	14,8 милиони евра	13,7 милиони евра	-1,1 милиони евра	-7,9%

Вкупното јавно финансирање се намали во 2025 година бидејќи општинските кратења го надминаа умерениот централен раст, оставајќи ги демократските прашања, правата, антикорупцијата, животната средина и економскиот развој во стагнација.

Стратегијата на Владата за соработка со и развој на граѓанското општество 2025–2028 предвидува државно поддржан гарантен фонд. На консултациите ГО и извршната власт постигнаа основна согласност за инструмент што ќе ги поддржи добитниците на проекти од ЕУ и други меѓународни донатори со задолжителен процент домашно учество, односно кофинансирање. Иако фондот е добредојден практичен механизам за подобра апсорпција на меѓународни грантови, тој не ја заменува сеопфатната финансиска реформа.

Графикон 8: Државна поддршка

Видови поддршка добиени од централните или локалните власти во изминатата година

Анкетата покажува дека грантовите за конкретни проекти или активности се релативно чести, но институционалните грантови и државните стимулации за вработување и волонтерство се

поретки. Потребни се пошироки и поразновидни механизми за финансирање и поддршка за зајакнување на ГО.

За правичноста на одлуките за државно финансирање, ставовите се поделени, со нешто повеќе негативни оценки: 28 ГО ги сметаат за неправични, а 25 за правични. Оваа административна неправилност отвора сомневања за веродостојноста на официјалните податоци и ја нагласува потребата од надворешна проверка, независен надзор и стандардизирано собирање податоци. Мнозинството анкетирани ГО, односно 60% (171), изречно наведуваат дека во изминатата година не добиле никаква државна поддршка. Бројките се речиси нула за конкретните трудови стимулации. Ниту една анкетирана организација не користела владина програма за поттикнување вработување во секторот, а само три користеле програми за волонтерство. Иако стандардните проектни грантови имаат одреден досег — 22%, односно 64 организации — насочените стратешки иницијативи за структурна поддршка и раст на кадарот преку формални поволности за вработување и волонтерство се практично непостојни или недостапни за нив.

Учеството на државното финансирање во вкупните приходи останува мало и далеку од целта од 30% предвидена во националните стратегии. Ограничената достапност ја поткопува одржливоста, особено на проектно зависните ГО. Европската комисија во 2025 година исто така ја оценува поддршката како недоволна и бара потранспарентна, правична распределба врз основа на заслуги.

Европската комисија ги истакнува слабостите во јавното финансирање: ограничени средства и потреба од поголема транспарентност и правичност. Наодите укажуваат и на недоволен обем и на потреба од предвидлив систем со јасни, јавно познати критериуми засновани на заслуги.¹²

2.2.2. Распределба и транспарентност на јавните средства

Структурната и регулаторната околина за јавно финансирање останува во стагнација, со мал или никаков напредок во решавањето на претходно утврдените системски проблеми. Законите содржат одредби за објавување грантовски постапки. На четвртата седница на 25 септември 2025 година Советот усвои Деловник и Програма за работа 2025–2026. За финансирањето препорача работна група што ќе развие методологија за систематско собирање податоци за поддршката на здруженијата и фондациите од централни и локални буџети. Препораката укажува на трајни слабости во достапноста и стандардизацијата на податоците, кои ја ограничуваат транспарентноста и оценувањето на обрасците, распределбата и правичноста меѓу институциите и нивоата на власт. Методологијата би ги подобрила достапноста, споредливоста и мониторингот, но нејзиното практично воспоставување и спроведување се неопходни за заложбата да стане потранспарентен, предвидлив и доказно заснован систем. Во периодот групата не беше воспоставена и нема методологија за систематско собирање финансиски податоци.¹³

И покрај препораките за работна група и систематска методологија за следење на јавните средства за ГО, групата не беше воспоставена во извештајниот период, а клучните празнини во податоците и транспарентноста останаа нерешени.

Продолженото отсуство на јасно дефинирани единствени писмени постапки значи дека расцепканата и недоследна правна околина од 2024 година опстојува. Секоја институција и

¹²Европска комисија, Извештај за Северна Македонија 2025, Брисел, 4 ноември 2025 година, стр. 4 и 22, делови „Граѓанско општество“ и „Главни наоди на извештајот“.

¹³Влада на Република Северна Македонија, Одделение за соработка со невладини организации, Четврта седница на Советот за соработка, <https://nvosorabotka.gov.mk/mk-MK/za-nas/novosti/odrzana-cetvrta-sednica-na-sovetot-za-sorabotka-megju-vladata-i-gragjanskoto-opstestvo>.

општина продолжува самостојно да распределува средства според сопствени ад хок критериуми. Децентрализираниот пристап дополнително го фрагментира процесот и ја поткопува можноста за доследни грантовски постапки или објективно стручно оценување. Извештајот на ЕК за 2025 година ја нагласи потребата од зајакнување на правната и финансиската рамка за транспарентно и предвидливо финансирање, со сè уште неусвоени решенија и продолжени доцнења за клучните системски предизвици на одржливоста и учеството. Загриженоста за транспарентноста и правичноста остана нерешена, претворајќи се во вкоренета култура на нецелосна отвореност и значаен недостиг на отчетност кај распределувачите. Повеќето институции што финансираат ГО не обезбедуваат јавни информации за постапките и финансираните проекти или објавуваат само основни детали. Одделението за соработка дава добар пример со подетални информации за поддршката преку Генералниот секретаријат.

Иако Министерството за политички систем и односи меѓу заедниците не достави извештај за распределбата во 2024 година, што беше наведено во нашите извештаи, извештајот за 2025 година бележи значаен корективен чекор како одговор на претходните критики за нетранспарентност. Во последниот јавен повик¹⁴ за 2025 година Министерството успешно ја измени практиката, јасно утврдувајќи ги критериумите за оценување и условите за успешна пријава, а одлуката¹⁵ за распределба на здруженијата и фондациите ја објави на веб-страницата. Сепак, ГО упатија критики за доделување средства на организации блиски до политичките ставови на тогашниот министер.

Без повеќегодишни договори за јавно финансирање или функционален задолжителен пропис за надминување на празнините, ГО остануваат заробени во краткорочни проектни модели. Фрагментираниот канали го ограничуваат стратешкото планирање, одржливоста и долгорочниот ефект на давателите на важни јавни услуги, додека институционалната доверба и отчетноста дополнително опаѓаат.

Графикон 9: Транспарентност и распределба на јавните средства

¹⁴Министерство за дигитална трансформација, официјални насоки, Финансиска поддршка на здруженија и фондации (датотека LL12). Достапно на: <https://portal.mdt.gov.mk/post-body-files/finansiska-poddrska-na-zdruzenija-i-fondacii-file-LL12.pdf>.

¹⁵Министерство за здравство, јавна објава, Финансиска поддршка на здруженија и фондации. Достапно на: <https://moz.gov.mk/mk-MK/odnosi-so-javnost/javni-oglasii/finansiska-poddrska-na-zdruzenija-i-fondacii>.

Според анкетата за 2025 година, мнозинството ГО ја сметаат почетната фаза на финансирањето за јасна: 71% (80 испитаници) изречно наведуваат јасни критериуми за пријавување. Дополнително, 53% (59) се согласуваат дека органите ги следат законските постапки. Но позитивната перцепција нагло опаѓа при оценување на резултатите. Само 22% (25) ги сметаат конечните одлуки во својата област за правични, 25% (28) изречно ги оценуваат како неправични, а најголема група од 41% (46) е сосема несигурна. Јазот меѓу јасните правила и спорните резултати е нагласен и со оценките за транспарентност: само 35% (39) се согласуваат дека изборот на добитници бил транспарентен. Бројките покажуваат дека формалните бирократски барања успешно се соопштуваат, но завршните фази на оценување и распределба се перципираат како недоволно отворени, оставајќи го мнозинството со сомнеж во системскиот интегритет на распределбата.

Податоците покажуваат разлика меѓу техничката јасност на пријавувањето и перципираната правичност на распределбата. Критериумите и чекорите се оценети релативно позитивно, но транспарентноста и правичноста остануваат сериозни проблеми. Органите мора да ги надминат јасните административни насоки и да применуваат проверливи, објективни и отворени механизми на одлучување за да изградат системска доверба.

2.2.3. Отчетност, мониторинг и евалуација на јавното финансирање

Институционалната архитектура за отчетност, мониторинг и евалуација на јавните средства за ГО не забележа значителен напредок во 2025 година, одразувајќи ја системската стагнација од претходните периоди. Основните обврски за отчетност се пропишани во повеќе домашни закони, но практичното спроведување, надзорот и извршувањето се недоволни. Законот за буџети задржува општи одредби според кои сите јавни расходи и институционални трансфери мора да бидат поткрепени со проверлива сметководствена документација. ЗЗФ ги дополнува овие обврски со барање ГО што користат јавни средства да достават формални финансиски извештаи до надлежните државни органи.

Практичната примена на известувањето е слаба поради недоволна оперативна транспарентност и институционална независност. Во 2025 година недоволната независност на органите и министерствата предизвикуваше сериозна загриженост за интегритетот, објективноста и правичноста на мониторингот и евалуацијата. Недостигот на гаранции го изложува надзорот на политизација, без сигурен механизам за потврдување на усогласеноста или оспорување на оценките.

Структурната кривост ја влошува важна законска празнина: домашната рамка нема прецизни, урамнотежени и пропорционални административни санкции приспособени на специфичните услови на ГО. Главната рамка за државно-граѓанските односи во голема мера се потпира врз Кодексот¹⁶ на добри практики за учество на секторот во креирањето политики. Усвоен од Владата, тој утврдува четири нивоа — информирање, консултации, дијалог и партнерство — за вклучување на експертизата во сите фази. За следење на примената, Генералниот секретаријат ја користи Мрежата на државни службеници за доставување прашалници до министерствата. Но рамката е целосно необврзувачко „меко право“ и нема казнени санкции за непочитување, па примената останува многу недоследна.

¹⁶Влада на Северна Македонија, Кодекс на добри практики за финансиска поддршка на граѓанските организации (Граѓански ресурсен центар, 2022). Достапно на: <https://rcgo.mk/wp-content/uploads/2022/06/code-of-good-practices-for-financing-cs.pdf>.

2.2.4. Нефинансиска поддршка

Законската рамка за 2025 година и понатаму предвидува нефинансиска поддршка, главно во Законот за користење и располагање со стварите во државна сопственост. Таа ги овластува државните органи со конкретни владини одлуки да доделуваат движен и недвижен јавен имот на ГО. Државните недвижности и средства можат да се доделат со или без финансиски надомест, за привремено или трајно користење или стекнување, за активности со цели од јавен интерес. Паралелно, Законот за локална самоуправа им дава на општините овластување за управување и пренос на сопственоста во нивната надлежност, често преку јавно наддавање.

И покрај законските можности, практичната нефинансиска поддршка остана во целосен застој и сериозно ограничена во 2025 година. Главна пречка е отсуството на стандардизирани, јасни и транспарентни критериуми за распределба. Празнината создава недоследна практика, ја отстранува предвидливоста за просторна или материјална помош и го отежнува пристапот особено за локалните и базичните организации.

Северна Македонија сè уште нема сеопфатен централен регистар на движниот и недвижниот државен имот. Без него практично не е можно транспарентно да се прегледаат расположливите јавни добра.

Недостигот на напредок јасно се покажа во владиното постапување со граѓанските инфраструктурни иницијативи во 2025 година. ГО повеќепати се застапуваа за посебни простории како заедничка инфраструктура. Преку владиниот механизам за предлози¹⁷ од секторот беше поднесена формална иницијатива за „Куќа на граѓанското општество“, со образложение дека финансиските тешкотии го ограничуваат обезбедувањето соодветен простор за работа, средби, настани и вмрежување. Се бараше Владата да даде неискористени државни простории, со Домот на Сојузот на пензионери на Македонија во Скопје како можна локација. Се предвидуваше партнерство за управување меѓу државата и секторот, со можност меѓународни донатори да ги поддржат првичната обнова и оперативните трошоци. И покрај формалното поднесување, не е воспоставен постојан државно поддржан објект и организациите остануваат главно зависни од проектни и донаторски решенија за заедничка инфраструктура.

Ваквото непостапување е поврзано со поширок структурен недостаток во управувањето со јавниот имот. Немањето централен регистар на движниот и недвижниот имот оневозможува транспарентен преглед. Без него ниту органите ниту ГО можат да го идентификуваат, оценат или ефикасно користат празниот имот за развојни и граѓански активности. Вредните ресурси остануваат неискористени, додека секторот трпи сериозен просторен и инфраструктурен недостиг.

Графикон 10: Видови државна поддршка

¹⁷Влада на Република Северна Македонија, Одделение за соработка со невладини организации, Предлози од граѓанскиот сектор: „Отворање куќа на граѓанското општество“, https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/predlozi-od-gragjanski-sektor-file-DNr1.pdf?utm_source=chatgpt.com

Видови поддршка добиени од централните или локалните власти во изминатата година

Резултатите откриваат недостиг на јавно финансирање: мнозинството од 171 организација не добило никаква поддршка во изминатата година. Кај малкуте што добиле помош, финансирањето е строго проектно: главен механизам се грантови за конкретни проекти или активности, добиени од 64 организации. Наспроти тоа, одржлива институционална поддршка е практично непостојна: само пет организации добиле основни оперативни грантови, три користеле волонтерски стимулации, а ниту една поволности за поттикнување вработување. Големата разлика ја нагласува системската зависност од трансакциско финансирање наместо структурен организациски развој, оставајќи го огромното мнозинство целосно да се потпира на сопствени ресурси.

Подобласт 2.3. Човечки ресурси

2.3.1. Вработување во ГО

Рамката за ГО како работодавачи остана непроменета во 2025 година, без препознавање на специфичните оперативни услови. Законите за работни односи и за вработување и осигурување во случај на невработеност се применуваат еднакво врз сите сектори. Тоа создава институционализиран нееднаков третман: ГО се структурно исклучени од повеќе државни поволности и стимулации достапни за деловните субјекти, како оние од Законот за вработување на инвалидни лица.¹⁸¹⁹

Секторот не е претставен во националните работодавачки здруженија, оставајќи правна празнина околу колективниот договор за вработените во ГО. Исклученоста од формалниот социјален дијалог ја ограничува можноста за застапување трудови политики соодветни за проектно зависното непрофитно работење.

¹⁸Република Северна Македонија, Закон за работните односи (официјална правна архива на Агенцијата за администрација), законски права од вработување, безбедност на работното место, договорни правила и трудови стандарди. Достапно на: https://aa.mk/WBStorage/Files/Zakon_rabotnite_odnosi.pdf.

¹⁹Република Северна Македонија, Закон за работните односи (пречистен текст, база NATLEX на MOT, документ MKD-48036). Достапно на: [https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/48036/MKD-48036%20\(CONSOLID\).pdf](https://natlex.ilo.org/dyn/natlex2/natlex2/files/download/48036/MKD-48036%20(CONSOLID).pdf).

Аналитичката оценка на МЦМС покажува дека значителното кратење на УСАИД од почетокот на 2025 година предизвика непосредна криза на вработувањето и кадровската стабилност. УСАИД историски беше основна потпора за повеќегодишни програми за демократско управување, антикорупција и младинско учество, па ненадејното запирање на големите финансиски текови ги принуди погодените организации драстично да го намалат работењето. Бројни ГО немаа резерви за плати, со широко распространети отпуштања, необновување експертски договори и сериозен одлив на високо специјализирани професионалци. Намалувањето не само што ги загрозува внатрешната структура и институционалната меморија, туку, поради брзото опаѓање на кадарот, го ограничува и долгорочниот капацитет за важни проекти од јавен интерес.²⁰

Според официјалните податоци од Агенцијата за вработување и институционалниот преглед на договорите со правни лица во 2025 година, државната мерка „Финансиска поддршка за создавање нови работни места, вработување и раст“ ја користеле вкупно 17 активни здруженија и фондации. Малата искористеност ги покажува постојаните тешкотии на ГО при пристап до активните програми на пазарот на труд. Иако субвенциите треба да го стимулираат вработувањето, краткорочната помош и сложените административни критериуми ги спречуваат повеќето непрофитни организации да се обврзат на трајно проширување на кадарот. Затоа програмата има минимален ефект врз пошироките предизвици на вработувањето и долгорочната финансиска стабилност.

ЦРПСМ и понатаму ги обработува и објавува официјалните показатели за вработување само врз основа на годишните финансиски извештаи на организациите. Според официјалните податоци, вкупниот број вработени со полно работно време во 13.158 регистрирани здруженија и фондации паднал на 1.691 во 2025 година. Тоа е мерлив пад од 1.813 во 2024 и 1.805 во 2023 година, што укажува на забрзана кадровска криза. Надолниот тренд ја истакнува растечката финансиска нестабилност и несигурната оперативна околина: системскиот недостиг на средства и институционална поддршка сè повеќе ги принудува непрофитните субјекти да го намалуваат основниот кадар и долгорочните капацитети.

Според ЦРПСМ, вкупниот број вработени во регистрираните здруженија и фондации падна на 1.691 во 2025 година, од 1.813 во 2024 и 1.805 во 2023 година.

Главен двигател на остриот пад е променетата меѓународна развојна помош, со постепено намалување, приспособување и пренасочување средства од традиционалните донатори, вклучително УСАИД и различни европски билатерални програми. По ескалацијата на регионалните и глобалните геополитички тензии, донаторските стратегии доживеаја значајна структурна промена. Финансиските ресурси историски наменети за капацитетите на домашното граѓанско општество, институционалното управување и локалните проекти сè повеќе се пренасочуваат кон национална безбедност, киберодбрана и повисоки воени расходи усогласени со обврските за колективна одбрана.²¹

Огромното мнозинство ГО работи со крајна финансиска зависност од надворешни грантови наместо разновидни домашни приходи. Ненадејното намалување на меѓународното финансирање веднаш негативно се одрази врз буџетите. Без неопходен премостувачки капитал или државно институционално финансирање за ублажување на недостигот, организациите се структурно принудени да укинуваат основни кадровски позиции. Принудното намалување

²⁰Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), Влијанието од прекилот на финансиската поддршка на УСАИД врз македонското граѓанско општество, април 2025 година. https://mcms.mk/images/docs/2025/Vlijanieto_od_prekinot_na_finansiskata_poddrshkata_na_USAID_vrz_makedonskoto_gragjansko_opshtestvo.pdf

²¹Hivos EUSEE, „Извештај: Влијанието на замрзнувањето на финансирањето од САД врз граѓанското општество“, извештај за политики и истражување, 17 март 2025 година, https://eusee.hivos.org/assets/2025/03/Report-The-Impact-of-the-US-Funding-Freeze-on-Civil-Society_def-170325.pdf.

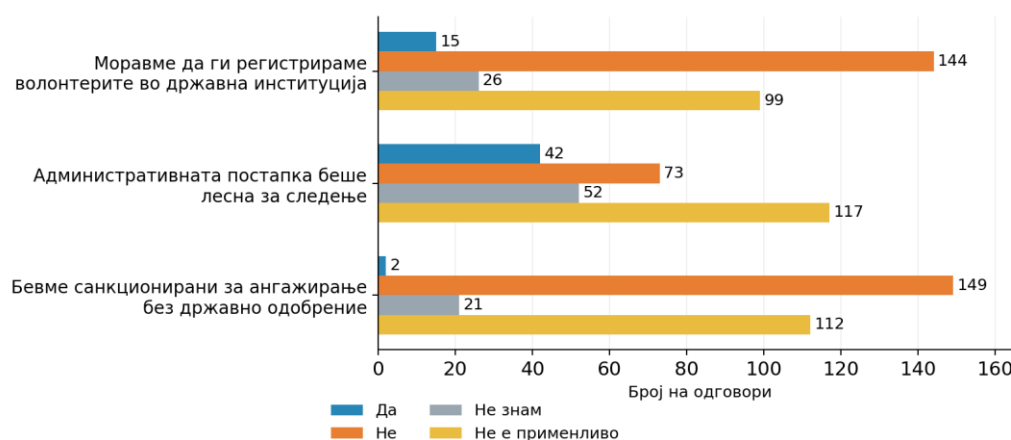
непосредно го објаснува преминот од трајно вработување со полно време кон несигурни краткорочни договори или целосно отпуштање, што на крај води кон загуба на високо квалификувани лица и намален капацитет на целиот граѓански екосистем.

2.3.2. Волонтерство во ГО

Законските механизми за поттикнување култура на волонтерство и уредување на учеството останаа функционални во 2025 година, но во сè пофрагментирана стратешка околина. Според Законот за волонтерство, доброволните даватели на услуги имаат право на даночно ослободени надоместоци за директните трошоци, вклучително исхрана, локален превоз и специјализирана обука. Надоместоците законски се врзани за економските показатели, со праг од 15% од просечната бруто-плата. Покрај основните поволности, ГО продолжуваат да користат државно поддржани програми за вработување и активни мерки на пазарот на труд што субвенционираат краткорочни практиканства, обезбедувајќи структуриран пат за вклучување на младите во граѓанскиот кадар.

Графикон 10: Ситуации при ангажирање волонтери

Ситуации при ангажирање волонтери

Анкетата за 2025 година покажува значителна борба со државната бирократија: голем дел од ГО што активно ангажираат волонтери го сметаат системот за тежок. Од сите организации за кои постапката била применлива, 73 изречно изјавиле дека не е лесна. Петнаесет навеле обврска за регистрација на волонтерите во државна институција. Искуствата откриваат административни тесни грла што го попречуваат управувањето со волонтерите. Иако тешки институционални казни се ретки, сложената усогласеност и барањата за регистрирање се јасен оперативен товар. Потребни се поедноставени регулаторни рамки и оптимизирани државни постапки за попоттикнувачка околина за учество и волонтерство.

Националната стратегија за млади 2023–2027 го утврдува волонтерството како клучен инструмент за учество, со подобра правна рамка, признавање вештини и измени на Законот. Активностите на Министерството за социјална политика, демографија и млади предвидуваат системско вреднување на волонтерската работа и пилот-програми во образованието до 2027 година.

Реформата на Законот за волонтерство е закочена од 2022 година. Иако измените беа подготвени и објавени на ЕНЕР, надлежното министерство го повлече нацртот за доработка и не го врати во постапка.

Според владината Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор, унапредувањето на националните волонтерски политики е парализирано од длабока законодавна стагнација. За надминување на хроничниот застој и модернизација, посебна работна група формално подготви сеопфатен предлог за измени и дополнувања на Законот за волонтерство. Иако корективниот текст беше објавен на ЕНЕР уште во 2022 година, реформскиот поттик нагло запре кога надлежното министерство го повлече за административна доработка. По повлекувањето, министерството не го достави повторно ниту го отвори за јавна или собраниска проверка, оставајќи ја модернизацијата во неопределен бирократски застој и лишувајќи ги ГО од ажурирана поддржувачка рамка.²²²³

Состојбата создава празнина во државната инфраструктура за поврзување на ГО и потенцијалните волонтери. Иако постојните стимулации ги штитат основните индивидуални права, отсуството на активна сеопфатна национална стратегија за граѓанското општество ја ограничува системската можност за проширување волонтерски мрежи и структурна одржливост.

2.3.3. Граѓанско учество и образование

Регулаторната и оперативната рамка за граѓанско учество, неформално образование и информално учење во Северна Македонија продолжи со практични предизвици во 2025 година. Правната рамка им дозволува на ГО одредени форми неформално образование и обуки на возрасни. Постапките се уредени со Законот за образование на возрасните и сродните прописи и можат да бараат организациски капацитети, квалификуван кадар, програми за обука и други стандарди пред формално признавање или сертификација. Важно е да се разликува законското право да се спроведуваат образовни активности од формалното признавање даватели чии програми или квалификации се официјално сертифицирани. Сертификацијата влијае и врз административниот товар и врз опсегот активности признаени во државното образование. Во практиката се поставува прашањето дали барањата за квалитет и отчетност стануваат дополнителна влезна пречка, особено за помалите ГО или оние што работат на нови, чувствителни или неконвенционални граѓански и социјални прашања.

Стратегијата за образование 2018–2025, особено целта за граѓанско учество и образование, е само делумно спроведена. Напредокот главно произлегува од надворешно финансирани иницијативи, а не од сеопфатна институционална примена. Во соработка со Советот на Европа, УНИЦЕФ и ГО, МОН вовеле мерки за демократско училишно управување, ученичко одлучување, граѓански и демократски компетенции и соработка меѓу училиштата, локалните заедници и ГО. Значајни достигнувања се пилот-демократски училишта, обуки на наставници за демократско граѓанство и човекови права и вклучување демократска култура во наставната практика. Но иницијативите главно останаа проектни и не прераснаа во одржлива национална рамка, оставајќи повеќе стратешки цели само делумно исполнети.²⁴

Остануваат сериозни пречки за вградување граѓански теми и практични можности во наставата. Основните концепти се задолжителни во основното и средното образование, но независниот мониторинг наоѓа застарени, исклучувачки или дискриминаторски содржини во одобрените учебници, што го нарушува демократското образование. Надвор од училиницата постои јаз меѓу наставата и практиката: практиканства, стипендиски ангажмани и структурирани волонтерски програми во ГО целосно отсуствуваат од наставните програми на сите нивоа.

²² <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/strategii-po-godini-file-j75B.pdf>

²³ Влада на Република Македонија, Стратегија за соработка со и развој на граѓанскиот сектор 2025–2028, Скопје, стр. 16.

²⁴ Министерство за дигитална трансформација. (без датум). Стратешки документи. Влада на Република Северна Македонија. Изворен документ: <https://portal.mdt.gov.mk/post-body-files/strateski-dokumenti-mon-file-oM3n.pdf>

Отстранувањето на пречките и ефективното спроведување се клучни за поголемо учество на ГО во неформалното образование и за инклузивно и квалитетно образование.

Иако Стопанската комора се застапува за сеопфатна реформа на образованието на возрасните за недостигот на вештини, можностите на младите во секторот се сведени на ад хок воннаставни активности, доброволни партнерства и изолирани високообразовни иницијативи. Бидејќи нема системско вградување практични граѓански ангажмани во наставата, културата на активно граѓанство е локализирана, нерамноправна и речиси целосно зависна од краткорочна странска помош.

Истражувањето на МЦМС „Граѓанско учество во Северна Македонија“ открива важни јавни трендови во активизмот на заедниците. Постои длабок јаз во информираноста: речиси половина од населението (46,8%) не може да препознае организациски облик што ефективно ги задоволува личните или општествените потреби. Од преостанатите испитаници што препознале поддржувачки облици на здружување, 23,1% ги посочиле црквите и верските заедници како највлијателни за помош на заедницата, наспроти само 5,3% што ги избрале политичките партии. Емпириските податоци покажуваат значителен јаз меѓу формалните институционални канали и јавноста и итна потреба од насочени регулаторни и структурни реформи за обновување доверба и систематско истакнување на ГО како главни средства за демократско учество и јавни политики.²⁵

²⁵Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС). (23 мај 2025). Граѓанското учество во Северна Македонија. <https://mcms.mk/mk/vesti-i-javnost/vesti/2688-gragjanskata-vkluchenost-vo-makedonija.html>

Област 3 Односите меѓу Владата и ГО

Подобласт 3.1. Рамка и практики за соработка

3.1.1. Државни политики и стратегии за развој и соработка со граѓанското општество

Постојат политики и стратегии за соработка меѓу Владата и граѓанското општество. Во јули 2025 година Владата формално ја усвои Стратегијата за соработка со и развој на граѓанското општество со сеопфатен Акциски план за 2025–2028. Граѓанскиот ресурсен центар го поддржуваше развојот низ консултативниот процес. Нацртот беше објавен на ЕНЕР за јавна консултација, но таму не беа дадени коментари. Документот беше разгледан и на втората и третата седница на Советот и одобрен на третата, одржана на 18.06.2025 година.²⁶²⁷²⁸²⁹

Бидејќи Стратегијата 2025–2028 е повеќе продолжување отколку воведување нови приоритети, во голема мера ги повторува мерките од Акцискиот план 2022–2024, бидејќи многу претходно планирани активности не беа целосно спроведени. Оценката ја потврдува извештајот за претходната Стратегија. Целта е да се зајакне овозможувачката околина преку подобра правна, институционална и финансиска рамка, со структурирано и одржливо партнерство. Фокусот е врз законодавството за ГО, транспарентноста и одржливоста на јавните средства, волонтерството и учеството и пристапот до домашно и меѓународно финансирање, вклучително ЕУ. Стратегијата настојува и да ги институционализира суштинските јавни консултации, да ги зајакне механизмите за соработка и да обезбеди активно учество во политиките, реформата на администрацијата и пристапувањето во ЕУ. Таа треба да создаде повозможувачка, партиципативна и отчетна околина во која секторот ефективно придонесува кон демократското управување и одржливиот развој.³⁰

ЕК во Извештајот за 2025 година исто така оцени дека ГО дејствуваат во генерално овозможувачка околина и го истакна назначувањето нови членови во Советот како позитивен институционален развој. Тоа овозможи долгоочекувано реактивирање во согласност со долгогодишните препораки на Комисијата.³¹

Во приоритетите на Стратегијата 2025–2028 Владата утврди мерки за подобра правна и финансиска околина. Општата цел е поволна средина за функционирање и развој на граѓанското општество. Новиот ЗЗФ е една од клучните мерки. Нацртот предлага посеопфатна рамка за

²⁶Влада на Република Северна Македонија. (без датум). Стратегији по години. Национален совет за соработка со и развој на граѓанското општество. <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/strategii-po-godini-file-j75B.pdf>

²⁷Влада на Република Северна Македонија. (без датум). Стратегији по години. Национален совет за соработка со и развој на граѓанското општество. <https://nvosorabotka.gov.mk/mk-MK/strategija/strategii-po-godini>

²⁸Граѓански ресурсен центар. (16 јуни 2025). Спроведени консултации за предлог-Стратегијата на Владата за соработка со и развој на граѓанското општество и Акцискиот план 2025–2028. <https://rcgo.mk/vesti/sprovedeni-konsultacii-za-predlog-strategijata-na-vladata-za-sorabotka-so-i-razvoj-na-graganskoto-opshtestvo-i-akciskiot-plan-2025-2028/>

²⁹Влада на Република Северна Македонија. (без датум). е-ЕНЕР: Единствен национален електронски регистар на прописи. Министерство за информатичко општество и администрација. <https://ener.gov.mk/Default.aspx?item=newdocumentdetails&detailid=84>

³⁰МЦМС и Граѓански ресурсен центар. (март 2025). Извештај за спроведување на активностите од Акцискиот план. <https://rcgo.mk/wp-content/uploads/2025/05/14-1-izvestaj-za-sproveduvanje-na-strategija-za-sorabotka.pdf>

³¹Европска комисија. (4 ноември 2025). Извештај за Северна Македонија 2025. Европска комисија. https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/267b368e-6b55-4a42-bb72-6395593de4da_en?filename=north-macedonia-report-2025.pdf

државна поддршка со стандардизирани правила за финансиска помош, правна основа за кофинансирање ЕУ и меѓународни проекти и дополнително уредување на активностите од јавен интерес, отчетноста, транспарентноста и односот со државата. Самото Министерство за правда меѓу главните цели ги посочи уредувањето на државната поддршка, воведувањето стандардизирани правила, создавањето основа за кофинансирање ЕУ и меѓународни проекти и мерки за зајакнување на финансиската одржливост и отчетноста на ГО.

Законодавниот процес напредуваше во 2025 година, но предлогот не беше усвоен. Нацрт-33Ф беше поставен на ЕНЕР кон крајот на декември со 30-дневен рок за коментари. На 18 декември во Скопје се одржа консултација за стандардизација на правилата за државно финансирање со ГО, надлежните институции и други чинители. Консултациите продолжија во февруари 2026 година со расправи на Министерството за правда во Битола, Гостивар, Штип и Скопје, со најава дека усните и писмените коментари ќе се разгледуваат заедно. Иако нацртот е значаен чекор кон стандардизирана поддршка и кофинансирање, на крајот на извештајната 2025 година измените останаа во законодавна и консултативна фаза.

Нацрт-33Ф премина во јавна консултација во декември 2025 година, со дискусии за стандардизирање на државното финансирање, но не беше усвоен до крајот на годината.

Усогласувањето и усвојувањето на законите за социјални претпријатија и за донации и спонзорства беше планирано за втората половина на 2026 година, со почеток на подготовката во вториот квартал на 2025 година. Но во 2025 година немаше напредок бидејќи подготовката не продолжи.

И покрај формалните заложби за вклучување на граѓанското општество во законодавниот процес, достапните докази укажуваат на влошена транспарентност и практична инклузивност во 2025 година. Владиниот извештај за спроведувањето на Акцискиот план 2025–2028 утврдува слабости во консултациите и учеството, односно јаз меѓу формалното барање за вклучување и доследната примена. Ова се гледа и во ЕНЕР: иако законите подложни на проценка на влијанието треба да се достапни за јавна консултација, бројот објавени предлози опадна во периодот. Во 2024 година на ЕНЕР беа објавени само 35 од 101 предлог со таква обврска, во споредба со 51,4% во 2023 година.³²³³

Ограничената употреба на механизмите е особено значајна бидејќи ЕНЕР е главниот формален канал за ГО и другите чинители да разгледуваат закони и да поднесуваат коментари. Намалениот удел на законите достапни преку платформата ги намалува можностите за учество во раната фаза. Истовремено, формалните барања не гарантираат суштинско учество: квалитетот зависи и од навремено објавување, доволно време за одговор и разгледување и вградување на коментарите во следните нацрти.

Случувањата покажуваат јаз меѓу стратешката владина заложба за партиципативни политики и примената. Институционалната рамка останува, но доказите за 2025 година укажуваат на недоследност и намалени можности за систематско законодавно учество.

Наодите од Извештајот за Акцискиот план 2025–2028 покажуваат дека вкупниот број владини предлог-закони со задолжителни регулаторни проценки и објавување на ЕНЕР се зголемил за

³²Влада на Република Северна Македонија, Извештај за спроведување на Акцискиот план на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанското општество, 2025 година.

³³Македонски центар за меѓународна соработка (МЦМС), Краток извештај од Матрицата за мониторинг за Северна Македонија 2024, врз основа на податоци од ЕНЕР.

2,8% во однос на 2024 година. Но од вкупно 199 коментари од надворешни чинители, уделот на ГО паднал на 10,1%, односно за 3,3% во однос на претходната година. Уште покритично, директното вклучување граѓански претставници во министерските работни групи за закони и стратегии се намалило за 24,2% во споредба со 2024 година. Извештајот со тоа истакнува значајно институционално повлекување од соработничко управување и рано заедничко креирање политики.³⁴

3.1.2. Институции и механизми за развој и соработка со граѓанското општество

Рамката за олеснување, следење и регулирање на структурниот дијалог се потпира врз три механизми: Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество, Одделението за соработка со невладини организации во Генералниот секретаријат и мрежата државни службеници за следење на националните стратешки рамки.

По повеќегодишна блокада и административен застој, мандатот на новиот Совет започна на конститутивната седница на 7 април 2025 година. Реактивирањето беше значаен чекор за обновување на институционалниот дијалог.

Јавниот повик имаше јасни услови за подобност, критериуми за избор и документација, со еднаков пристап до информации. Сите клучни фази беа јавни: повикот, информативните сесии, листата кандидати, најавата за гласање, извештајот за гласањето и конечните резултати.

Според извештајот за избор на 14 членови и заменици во Советот, пристигнале 18 пријави. Две биле отфрлени поради нецелосни документи, оставајќи 16 кандидати. За заштита на маргинализирани групи немало кандидат. Конкуренција имало само во три области, со по двајца: демократија, човекови права и добро владеење; образование и младинско учество; и здравствена заштита. Во другите десет области имало по еден кандидат, на кој му биле потребни пет важечки гласа.³⁵

И покрај реактивирањето на Советот, неколку предизвици бараат дополнително внимание. Малиот број кандидати и релативно слабата конкуренција може да укажуваат на ограничен интерес за членство и да отворат прашања за привлечноста и перципираната вредност на институционализираниот дијалог. Номинациите покажаа и значителна географска нерамнотежа: повеќето кандидати се од организации со седиште во Скопје, со ограничено учество надвор од главниот град. Недоволната застапеност на другите делови може да ја засегне територијалната разновидност и инклузивноста и треба да се реши за Советот поефективно да го одразува поширокиот сектор на национално ниво.

Особено ограничувачки во номинирањето и гласањето беше условот организациите да предлагаат или гласаат само во области изречно наведени во статутите и официјалната регистрација. Условот е дел од рамката од основањето на Советот и не е новововеден во 2025 година. Сепак, продолжената примена отвора прашања колку формалната класификација ја одразува вистинската програмска работа. Во практиката формалистичкиот пристап може да ги ограничи ГО што работат во повеќе или променливи тематски области, особено кога тековните

³⁴Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат. (март 2026). Годишен извештај за 2025 година за спроведувањето на Акцискиот план на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанското општество 2025–2028. <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/izvestai-file-Mxwh.pdf>

³⁵Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат, Одделение за соработка со невладини организации. (12 февруари 2025). Извештај за пријавени организации. <https://nvosorabotka.gov.mk/mk-MK/za-nas/novosti/izvestaj-za-prijaveni-organizacii-so-kandidati-i-javen-povik-za-glasanje-za-izbor-na-clenovi-i-zamenici-clenovi-na-sovetot-za-sorabotka-megju-vladata-i-gragjanskoto-opstestvo>

активности ги надминуваат формално запишаните.³⁶

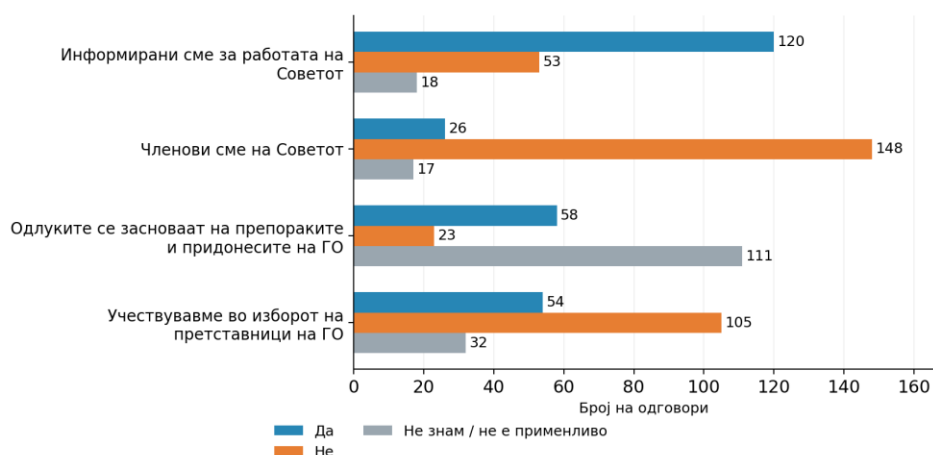
Изборот откри и предизвици со проверката на правото на глас. Дел гласови беа прогласени неважечки бидејќи организациите не можеа преку тековната состојба да докажат дека регистрираните дејности соодветствуваат со областа во Советот. Тоа не нужно значи неактивност, туку ограниченост на регистрацијата да ја прикаже вистинската програма. Извештајот затоа препорача подобноста да се докажува и со дополнителни официјални документи, како годишни извештаи. Техничкиот услов можел да ги стави во неповолна положба ГО со пошироки статuti и да ги намали пристапноста и инклузивноста на изборот.

Малиот број номинации, слабото гласање и неважечките ливчиња укажуваат на прашања за следните циклуси. Иако се следени формалните постапки, подобра пристапност, учество и претставителност се важни за довербата во Советот како механизам за дијалог.

Во 2025 година Советот работеше интензивно, со седум редовни пленарни седници за политиките што влијаат врз околината, учеството и финансиската одржливост. Даде генерално позитивно мислење за Стратегијата како главен инструмент за правната рамка и структурираното учество, но препорача доработка на показателите за следење. Ја усвои и Програмата за работа 2025–2026.³⁷³⁸

Графикон 11: Работата на Советот за соработка

Искуства и ставови за Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество

Според анкетата, 120 ГО се информирани за Советот, но реалниот ангажман е ограничен: 26 организации имаат членство, а 54 учествувале во изборот. Дури 111 испитаници не знаат дали одлуките вистински ги одразуваат придонесите на секторот. Неизвесноста покажува јаз меѓу

³⁶Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат. (2025). Листа на кандидати според бројот на добиени гласови за членови и заменици на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество. <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/lista-na-kandidati-sporod-brojot-na-dobieni-glasovi-za-clenovi-i-zamenici-clenovi-na-sovetot-za-sorabotka-megju-vladata-i-gragjanskoto-opstestvo-file-ePSG.pdf>

³⁷Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат. (Февруари 2026). Извештај за работата на Советот за соработка меѓу Владата и граѓанското општество за 2025 година. <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/9-ta-sednica-na-sovetot-za-sorabotka-megju-vladata-i-gragjanskoto-opstestvo-file-tPci.pdf>

³⁸Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат. (без датум). Документи. <https://portal.nvosorabotka.gov.mk/post-body-files/dokumenti-file-vvy1.pdf>

пасивната информираност и суштинското влијание и потреба од подобра транспарентност и партиципативни механизми.

Важна иницијатива предводена од секторот е годишниот Национален форум и Саем на ГО. Наместо формален институционален механизам, Форумот обезбедува заедничко место за размена информации, дискусии за секторот, претставување работа и соработка меѓу ГО, Владата и другите чинители. Тој е напор за создавање и одржување заеднички простор за дијалог и вмрежување што ги дополнува формалните механизми. Покажувајќи ја рамката за соработка, Владата и ГО предводени од Цивика мобилитас заеднички го организираа Форумот и Саемот на 26 ноември 2025 година. Оваа платформа на високо ниво е важен редовен механизам за дијалог меѓу повеќе чинители, поврзување на властите и секторот, заедничка отчетност и демократски реформи. Форумот претставува институционализиран дијалог што овозможува непосредна комуникација.³⁹

Подобласт 3.2. Учество во креирањето политики и одлучувањето

3.2.1. Стандарди за учество на ГО

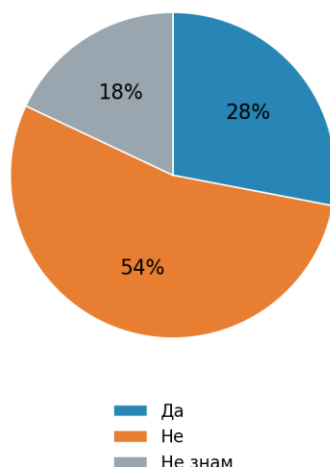
Рамката за учество, надградена врз претходните години, имаше ажурирања и оперативни пречки. Остануваат уставните и законските гаранции, Кодексот на добри практики и Деловникот на Владата, но со сериозни недостатоци во почитувањето на задолжителните 30 дена консултации и доследната употреба на ЕНЕР.

Според годишното „Огледало на Владата“ и ЕНЕР, во 2025 година Владата објави само 25 од 67 закони за кои имаше законска обврска за консултации. Тоа е исполнување од само 37% на обврската за транспарентност и учество на ГО во законодавниот процес. Важно е дека бројот предлози од пратеници продолжува да расте, а трајно нискиот број институционални одговори на коментарите на ЕНЕР останува загриженост, ограничувајќи ги ефективноста на консултациите и суштинското учество на чинителите.

Графикон 12: Учество во консултации за предлог-закони и политики

³⁹Регионален центар за животна средина (РЕЦ). (28 ноември 2025). Национален форум — Саем на граѓански организации „Соработка на Владата и граѓанското општество“. Цивика мобилитас. <https://civicamobilitas.mk/vesti-od-go/nacionalen-forum-saem-na-gragjanski-organizacii-sorabotka-na-vladata-i-gragjanskoto-opshtestvo/>

Дали учествувате во консултации за закони и политики во изминатата година?

Дел институции продолжија да ги покануваат јавноста и ГО за коментари во рана фаза. Во анкетата за 2025 година 28% се согласуваат дека ГО се вклучени во консултациите, предлог-законите и креирањето политики или стратегии.

На прашањето дали придонесот бил земен предвид, 42% одговориле до одреден степен, а 7% воопшто не.

На страницата на Советот има дел „Предлози“, со „Дијалог меѓу Владата и граѓанскиот сектор“, „Предлози низ годините“ и „Отворени денови за иницијативи“. Таму се објавуваат прашањата, иницијативите и предлозите на ГО и официјалните одговори. Фокусот е врз владеење на правото, добро владеење, антикорупција, образование и младинско учество, произлезени од претходни форуми и приоритети.⁴⁰

Графикон 13: Земање предвид на придонесот на ГО

⁴⁰Влада на Република Северна Македонија, Генерален секретаријат, Одделение за соработка со невладини организации. (без датум). Предлози. <https://nvosorabotka.gov.mk/mk-MK/predlozi>

До кој степен креаторите на политики го земаа предвид вашиот придонес во консултациите?

Одговорите за тоа колку креаторите на политики го земаат предвид придонесот на ГО покажуваат постојан јаз во суштинското законодавно влијание. Десет проценти велат целосно, а 23% главно, но огромното мнозинство има значителни ограничувања во институционалната повратна информација. Најголемиот дел, 42%, пријавува дека придонесите се разгледуваат само до одреден степен. Тоа сугерира формално прифаќање без длабоко вградување во конечните документи. Другите податоци укажуваат на подлабоки структурни проблеми со транспарентноста: 15% воопшто не добиваат информации за конечната судбина или статус на предлозите, а 7% изречно велат дека придонесите воопшто не се разгледуваат. Во целина, и покрај високата стапка пасивни или делумни консултации, процесот за речиси две третини останува главно необврзувачки или симболичен.

По моделите и консултациите за патоказите во владеењето на правото и Планот за раст на Западен Балкан, мониторингот се фокусира на реформи во администрацијата усогласени со ЕУ и формални механизми за повратни информации. Развојот на социјалното претприемништво, потпрен врз Стратегијата 2021–2027, останува поврзан со нацрт-законот за социјални претпријатија, кој и понатаму е во јавна доработка и техничко усогласување. Усвојувањето се очекува да обезбеди трајна правна основа и институционални стимулации за одржливи граѓански иницијативи.

Заклучоците покажуваат само делумно ефективни јавни консултации во 2025 година. Иако некои институции вклучуваа ГО рано, не ја исполнуваа законската обврска за објавување предлог-закони, значително ограничувајќи го суштинското учество. Анкетата дополнително покажува ограничен број соодветно вклучени организации, додека мнозинството пријавува дека придонесите се земени предвид само делумно. Потребни се посилно почитување на барањата, поголема транспарентност и посистематско вклучување низ целиот законодавен процес.

3.2.2. Јавен пристап до предлог-политики и закони

Правото на јавни информации е уставно гарантирано и изречно уредено со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, но практичното спроведување останува многу

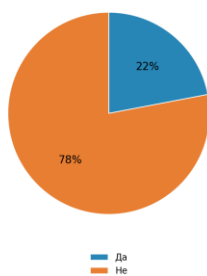
несоодветно. Анкетата за 2025 година открива влошување на околината за учество и транспарентност во политиките и законодавството. Повеќето институции ја одржуваат основната практика да објавуваат избрани нацрти или усвоени акти на сопствените страници или ЕНЕР, но системската корисност е сериозно нарушена. Значителен дел задолжителни предлози целосно ја заобиколуваат платформата и се усвојуваат без секторот, стеснувајќи го просторот за навремена и суштинска интервенција. Според Граѓанскиот ресурсен центар, од 67 предлог-закопи на Владата и министерствата со обврска за ПВР и претходно објавување, само 25 (37,31%) биле објавени пред доставување до Собранието.⁴¹

Значителен дел од предлог-закопите со обврска за јавни консултации целосно го заобиколија ЕНЕР и беа усвоени без секторско учество, сериозно ограничувајќи ја навремената и суштинска граѓанска интервенција.

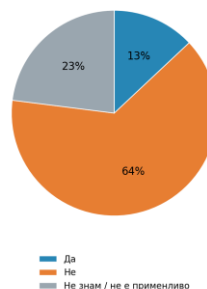
Назаднувањето се влошува со сè поограничен јавен пристап до информации, пречка што може да се засили со предложените измени што се закануваат со оптоварувачки постапки за добивање податоци. Стеснувањето дополнително е засилено со целосен недостиг на институционална отчетност: емпириските податоци потврдуваат дека нема значајни административни или законски санкции против органите што ги прекршиле обврските. Неказнетите повреди, намерното заобиколување задолжителни дигитални регистри за консултации и потешката информативна околина ја поткопуваат довербата и јасно укажуваат на надолна оценка на партиципативното управување.

Графикони 14 и 15: Одговори на барањата за пристап до јавни информации

Дали вашата организација побара јавни информации во изминатата година?

Нашето барање беше одбиено без никакво образложение

Користењето на механизмите за транспарентност во секторот останува силно концентрирано, како што покажуваат податоците за користењето на Законот. Во 2025 година големото мнозинство анкетирани организации не иницирале формално барање, оставајќи само 22% што активно го користеле инструментот за прашања до властите. Широкото неучество укажува на можен недостиг од потпирање врз примарни државни податоци во поширокиот сектор. Кај организациите што го користеле правниот пат, административните исходи откриваат трајни предизвици за отчетноста и почитувањето на стандардите. На прашањето за непосредно

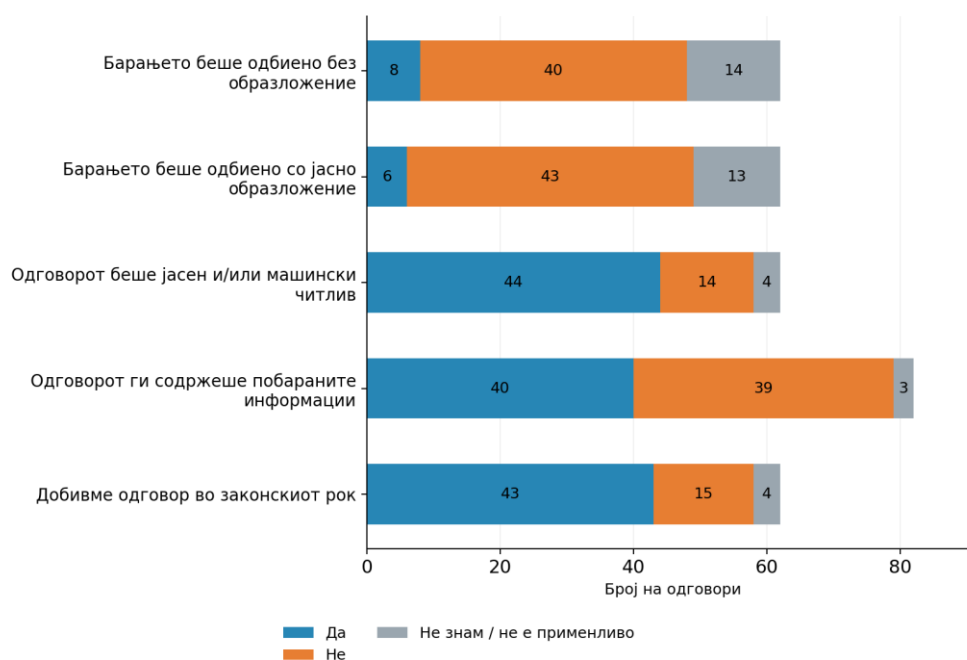
⁴¹Величковска, В. (март 2026). Огледало на Владата: Годишен извештај од мониторингот на ЕНЕР за 2025 година. МЦМС и Граѓански ресурсен центар. <https://rcgo.mk/wp-content/uploads/2026/07/government-mirror-2025-csrc.pdf>

отфрлање, 13% потврдиле одбивање без никакво правно или писмено образложение, што е директна повреда на задолжителните административни постапки.

По обемни консултации во посебната работна група, нацрт-измените на Законот за слободен пристап до информации беа објавени на ЕНЕР во април 2025 година. По завршувањето нема ажурирани информации за конечниот текст и дали влегол во владина постапка за усогласување. Измените требаше дополнително да ја зајакнат транспарентноста, да го подобрат остварувањето на правото, ефикасноста на административните постапки и усогласеноста со утврдените практични предизвици. Но, и покрај завршените консултации, повеќе од една година остануваат неусвоени, одложувајќи важни реформи за владина транспарентност и јавна отчетност.

Графикон 16: Искуства со барања за пристап до јавни информации

Какво беше искуството на вашата организација со пристапот до јавни информации?

Податоците за искуствата со барањата откриваат јасна разлика меѓу основната процедурална усогласеност и суштинскиот квалитет на институционалните одговори. Позитивно, властите покажуваат силен капацитет за основни административни и технички стандарди. Речиси 70% потврдиле одговор во законскиот рок, а ист процент пријавиле јасен и машински читлив формат. Кога јавните органи ги исполнуваат барањата, генерално ги почитуваат роковите и стандардите за дигитална пристапност.

Податоците откриваат и критични тесни грла во целосноста на информациите и произволни административни бариери. Агенцијата за заштита на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер, клучен механизам за транспарентност, остана главно нефункционална во периодот. И покрај повторените повици од ГО за директор, местото остана празно до крајот, сериозно нарушувајќи го мандатот. Отсуството на ефективен второстепен жалбен механизам дополнително го поткопа правото. Организациите често пријавуваа неодговарање на барањата, што практично ги спречува понатамошните жалби, без санкции за непочитување. Парализата значително ги ослаби примената на рамката и отчетноста. Главен

проблем е што 47,5% пријавиле дека одговорот не ги обезбедил конкретните побарани информации, речиси колку 48% што добиле целосен одговор. Тоа покажува голем обем избегнувачки или нецелосни објавувања. Дополнително, 9,5% добиле одбивања со јасно образложение. Според БИРН, бројот жалби за неодговорени барања речиси се удвоил: во 2025 година Агенцијата примила 626, наспроти 354 во 2024 година.⁴²⁴³

Збирно, администрацијата генерално ги исполнува логистичките и временските аспекти, но често не обезбедува суштински и квалитетни информации, оставајќи ги ГО со нецелосни податоци или произволни пречки.

Во 2025 година се продлабочи јазот меѓу формалните стандарди и отвореното управување во практиката. Каналите се ослабени од стеснувањето на просторот и недостигот на отчетност. Намерното заобиколување на ЕНЕР за многу закони и отсуството на санкции за повреди на транспарентноста сериозно ја ограничуваат суштинската интервенција.

Неказнетите повреди, ограничениот пристап и големиот број нецелосни одговори заедно укажуваат на назадување што ја загрозува довербата и структурно ги поткопува показателите за партиципативно управување.

3.2.3. Претставување на ГО во меѓусекторски тела

Рамката за соработка останува воспоставена, но примената е нерамномерна, со значителни јазови меѓу прописите и практиката. Кодексот изречно предвидува владините работни групи да бидат главни инструменти за граѓанско учество, но нема стандардизиран единствен механизам за избор на претставници на ГО во меѓусекторски тела. Иако различни прописи бараат специјализирани совети и комисии со задолжително вклучување, постапките значително се разликуваат меѓу органите. Најчесто Советот за соработка се користи како главно тело за предлагање граѓански претставници, преку формални јавни повици или директни институционални назначувања.

За надминување на структурните недоследности, државата започна важни консултативни процеси за реформа на централните советодавни тела и сеопфатните граѓански стратегии. Одделението за соработка ги мобилизираше ГО, надлежните органи и јавните чинители за формални консултации за измените на Одлуката за основање на Советот. Поривот за структурирано учество се виде и на 13 јуни 2025 година, на средбата во Граѓанскиот ресурсен центар во Скопје за финализирање на нацрт-Стратегијата и Акцискиот план 2025–2028. Потпрен на иницијативите, се појави позитивен развој во комуникацијата и консултациите со поструктуриран дијалог. Истакнат пример е Платформата на ГО за борба против корупцијата, која редовно е поканувана и проактивно иницира средби на високо ниво со органите.

Паралелно со граѓанските рамки, пошироката околина силно ја обликуваат хоризонталните стратегии за отворено управување и антикорупција. Владата ја спроведува Стратегијата за транспарентност 2023–2026, развиена од Кабинетот на заменик-претседателот задолжен за добро владеење. Меѓусекторската стратегија ги подобрува активната транспарентност, пристапот до информации, фискалната транспарентност на извршните власти, дигиталните капацитети за отворени податоци и известувањето за политиките. Акцискиот план јасно ги определува одговорностите, роковите и проценетите трошоци. Самата стратегија произлезе од заедничко

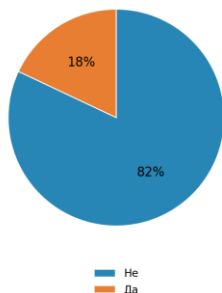
⁴²Макфакс. (без датум). „Пратениците итно да именуваат директор“. Достапно на: <https://makfax.com.mk/makedonija/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B8%D1%82%D0%B5-%D0%B8%D1%82%D0%BD%D0%BE-%D0%B4%D0%B0-%D0%B8%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B0%D1%82-%D0%B4%D0%B8%D1%80%D0%B5%D0%BA%D1%82/>

⁴³Маглешов, Васко. „Удвоен бројот на жалби за слободен пристап до информации“. Призма (Балканска истражувачка репортерска мрежа — БИРН Македонија), 4 мај 2026 година, <https://prizma.mk/udvoen-brojot-na-zhalbi-za-sloboden-pristap-do-informatsii/>

креирање што активно ги обедини придонесите на ГО, медиуми, академски институции и владини тела.

Графикон 17: Учество во тела и комисии

Дали во изминатата година учествувавте во советодавни, консултативни или работни тела и комисии?

Само 18% од ГО обезбедиле место во државни советодавни или работни структури, што покажува голема нерамнотежа. Иако постојат функционални канали, тие се недоволно користени. Потребни се структурни реформи за отстранување на пречките и пошироки инклузивни партнерства.

Покрај стратешките чекори, граѓанските чинители директно учествуваат во министерски тимови за да го заштитат интегритетот на конкретни законски рамки. МЦМС, на пример, активно учествува во заедничко креирање политики со двајца формални претставници во работните групи за измени на Законот за лобирање и неколку други во Отвореното владино партнерство за Акцискиот план 2026–2028. Во подготовката на ЗЗФ учествуваат и претставник на МЦМС и други ГО. Секторот има значајна улога во заедничката подготовка, мониторингот и застапувањето за националните планови на ОВП. Мрежата на ГО за ОВП и учеството во Советот обезбедуваат институционализирани канали за дијалог меѓу властите и невладините чинители. ГО предлагаат заложби, учествуваат во тематски консултации и го следат спроведувањето на реформите за транспарентност, отчетност и учество. Но остануваат предизвици за суштинско влијание врз примената поради ограничени институционални капацитети, одложени реформи и нерамномерно спроведување.⁴⁴

Ваквото насочено институционално учество ја покажува систематската заложба за потранспарентна, уредена и отчетна рамка за јавно застапување.

Подобласт 3.3. Соработка во обезбедувањето услуги

3.3.1. Учество на ГО во обезбедување услуги и конкуренција за државни договори

Правната рамка продолжува да им дозволува на ГО јавни услуги во клучни сектори: социјална заштита, образование и здравство. Законот за социјална заштита ги утврдува услугите што ги даваат здруженијата и постапките за јавни средства и договори. Министерството за социјална политика, демографија и млади одржува посебен регистар на лиценцирани даватели, со десет новолиценцирани или обновени граѓански даватели во 2025 година. Иако тие нудат широк спектар, од помош за стари лица до резиденцијално сместување и дневна грижа, огромното мнозинство вонинституционални услуги и понатаму го обезбедуваат јавни установи.

⁴⁴Влада на Република Северна Македонија, „Портал за Отворено владино партнерство“. Национален координативен совет за ОВП, Министерство за јавна администрација, <https://ovp.gov.mk/>

Во 2025 година состојбата со граѓанските даватели остана главно непроменета. Основните вонинституционални социјални, здравствени и образовни услуги главно ги обезбедуваат државните органи, а министерствата и општините недоволно ги користат правните можности за делегирање. Се очекува новиот ЗЗФ да донесе регулаторни промени.

Недоволното користење на капацитетите се одразува и во локалното управување и правната помош. Иако ЗЗФ изречно им дозволува на државните и локалните власти директно да делегираат јавни овластувања на ГО, многу малку општини преминаа на моделот во 2025 година, сериозно ограничувајќи го учеството во децентрализирани услуги. Законот за бесплатна правна помош продолжува да ги овластува квалификуваните ГО за важна претходна помош. До крајот на 2025 година регистарот на Министерството за правда имаше 16 овластени здруженија подобни за државни грантови. И покрај можностите, учеството останува структурно недоволно искористено, со потреба од посилни механизми, редовно финансирање и пошироко политичко признавање на способноста на секторот да го подобри пристапот до основни услуги.

Графикон 18: Договори за обезбедување јавни услуги

Дали се пријавивте за договор за обезбедување јавни услуги во изминатата година?

Според анкетата за 2025 година, 27 организации (9%) добиле договор за јавни услуги, десет (4%) се пријавиле без успех, а 247 (87%) не се пријавиле.

3.3.2. Државно финансирање на услугите што ги обезбедуваат ГО

Во 2025 година рамката за државно финансирање на услугите од ГО покажа силна зависност од претходната практика и остана главно непроменета. Домашната правна архитектура ја ограничува поддршката на делумно финансирање, со средства главно од идни годишни буџети

под ставки изречно наменети за институционално програмирање. Иако структурата теоретски овозможува јавни ресурси за основни социјални и здравствени услуги, распределбата е фрагментирана. Поструктурираните и поразвиените канали се концентрирани во социјалниот и здравствениот сектор, оставајќи ги другите јавни услуги без јасни институционализирани финансиски патишта.

Главна оперативна пречка е отсуството на долгорочни повеќегодишни договори со граѓанските даватели. Дури и високо квалификуваните ГО со докажани резултати законски не можат да обезбедат повеќегодишни финансиски обврски.

Главна оперативна тесно грло е отсуството на долгорочни повеќегодишни договори меѓу државните органи и граѓанските даватели. Според тековното законодавство, дури и високо квалификуваните ГО со докажани резултати во основни услуги за благосостојба законски не можат да обезбедат повеќегодишни обврски. Затоа мора да поминуваат повторлива и административно тешка годишна пријава и секоја година повторно да преговараат. Системското ограничување создава постојан бирократски товар и за администрацијата и за ГО, но и длабока организациска нестабилност, поткопувајќи го долгорочното планирање и континуитетот на критичната грижа за ранливите, старите лица и лицата со попреченост.

Спроведувањето се одликува со строги повеќеслојни механизми за надзор, наспроти мало секторско учество и широко незадоволство. Усогласеноста и следењето се поделени: Министерството за социјална политика, демографија и млади непосредно ги надгледува средствата и ефективноста на интервенциите во социјалната заштита; Заводот за социјални дејности користи мултидисциплинарни стручни тимови за стандардите на квалитет; а Државниот завод за ревизија ја задржува општата надлежност врз расходите за јавни набавки за фискална отчетност. И покрај строгите рамки за квалитет и надзор, апаратот за финансирање е недоволно искористен. Значаен дел од секторот се воздржува од пријавување поради сложеноста, што покажува дека иако техничката усогласеност и мониторингот се добро воспоставени, системот не нуди предвидлива, одржлива или пристапна околина за граѓанска интеграција.

Листа на референци и библиографија

Балканска мрежа за развој на граѓанското општество. (2025). Матрица за мониторинг на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество: Методологија и рамка за мониторинг. БЦСДН.

ЦИВИКУС. (2025). ЦИВИКУС Монитор: Северна Македонија. ЦИВИКУС.

Совет на Европа. (2025). Северна Македонија: Човекови права, демократија и владеење на правото — Материјали за мониторинг и оценување.

Европска комисија. (2025a). Извештај за владеење на правото 2025: Поглавје за состојбата со владеењето на правото во Северна Македонија.

Европска комисија. (2025b). Извештај за Северна Македонија 2025. Европска комисија — Извештај за Северна Македонија 2025.

Европска комисија. (2025c). Скрининг-извештај: Северна Македонија — Кластер 2 Внатрешен пазар.

Европска комисија. (2025d). Скрининг-извештај: Северна Македонија — Кластер 3 Конкурентност и инклузивен раст.

Фридом хаус. (2025). Слобода во светот 2025: Северна Македонија. Фридом хаус — Северна Македонија 2025.

Влада на Република Северна Македонија. (2025a). Стратегија за соработка со и развој на граѓанското општество 2025–2028 и Акциски план 2025–2028. Одделение за соработка со невладини организации.

Влада на Република Северна Македонија. (2025b). Совет за соработка меѓу Владата и граѓанското општество: Документи, дневни редови и записници. Одделение за соработка со невладини организации.

Влада на Република Северна Македонија. (2025c). Извештаи за спроведување на Стратегијата за соработка со и развој на граѓанското општество. Одделение за соработка со невладини организации.

Влада на Република Северна Македонија. (2025d). Методологија за постапката и критериумите за распределба средства од Буџетот на Република Северна Македонија на здруженија и фондации.

Македонски центар за меѓународна соработка. (2025a). Финансиското влијание од прекилот на финансирањето на УСАИД врз македонското граѓанско општество. МЦМС.

Македонски центар за меѓународна соработка. (2025b). Матрица за мониторинг на овозможувачката околина за развој на граѓанското општество: Краток извештај за Северна Македонија 2024. МЦМС. МЦМС — Краток извештај од Матрицата за Северна Македонија 2024.

Македонски центар за меѓународна соработка. (2025c). Извештај за проценка на корупцијата 2025. МЦМС.

Македонски центар за меѓународна соработка. (2025d). Граѓанско учество 2024. МЦМС.

Македонски центар за меѓународна соработка. (2025e). Доверба во граѓанското општество 2024. МЦМС.

Организација за безбедност и соработка во Европа, Канцеларија за демократски институции и човекови права. (2026). Северна Македонија: Локални избори, 19 октомври и 2 ноември 2025 — Конечен извештај. ОБСЕ/ОДИХР.

Репортери без граници. (2025). Светски индекс на слобода на печатот 2025: Северна Македонија. РСФ. Репортери без граници — Северна Македонија.

Национално законодавство и правни извори:

Република Северна Македонија. (без датум-а). Устав на Република Северна Македонија.

Република Северна Македонија. (без датум-б). Закон за здруженија и фондации.

Република Северна Македонија. (без датум-с). Закон за јавните собири.

Република Северна Македонија. (без датум-д). Закон за граѓанска одговорност за навреда и клевета.

Република Северна Македонија. (без датум-е). Закон за донации и спонзорства во јавните дејности.

Република Северна Македонија. (без датум-ф). Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Република Северна Македонија. (без датум-г). Закон за локална самоуправа.

Република Северна Македонија. (без датум-х). Закон за спречување перење пари и финансирање на тероризам.

Република Северна Македонија. (без датум-и). Закон за волонтерство

